

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ**

Факультет культурних і креативних індустрій
Кафедра туризму та готельно-ресторанного бізнесу

ДИПЛОМНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему

**РОЗВИТОК МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ В ПРИЧОРНОМОРСЬКОМУ
РЕГІОНІ**

Виконала: студентка групи БЗТУР-19
спеціальності 242 Туризм і рекреація
освітньої програми Туризм

Наталія МАСЛОВА

Керівник к.г.н. доцент Оксана БОРИСОВА
(науковий ступінь, вчене звання, Ім`я, ПРІЗВИЩЕ)

Рецензент д.г.н. професор Анатолій ДОЦЕНКО
(науковий ступінь, вчене звання, Ім`я ПРІЗВИЩЕ)

Київ 2023

ЗАВДАННЯ
НА БАКАЛАВРСЬКУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ
МАСЛОВІЙ Наталії Олександрівні

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема дипломної бакалаврської роботи Розвиток молодіжного туризму в Причорноморському регіоні

Науковий керівник роботи Борисова Оксана Володимирівна к.г.н. доцент

затверджені наказом КНУТД від «08» Листопада 2022 р. № 224-уч

2. Строк подання студентом дипломної роботи 12 червня 2023 р.

3. Вихідні дані до дипломної бакалаврської роботи Закони України, нормативні матеріали Кабінету Міністрів України, Наукові публікації, монографії, матеріали провідних аналітичних центрів

4. Зміст дипломної бакалаврської роботи (перелік питань ,які потрібно розробити) Теоретичні аспекти розвитку молодіжного туризму в Причорноморському регіоні ;Сучасний стан розвитку молодіжного туризму ;Напрямки вдосконалення розвитку молодіжного туризму в Причорноморському регіоні.

5. Дата видачі завдання 07.03.2023 р

Студент _____

Наталія МАСЛОВА

Науковий керівник _____

Оксана БОРИСОВА

Календарний план

№	Назва етапів дипломної Бакалаврської роботи	Термін виконання етапів	Примітка про виконання
1	Вступ	01-05.05.2023	
2	Розділ 1. Теоретичні аспекти розвитку молодіжного туризму в Причорноморському рекреаційному регіоні	05-10.05.2023	
3	Розділ 2. Аналіз сучасного стану розвитку молодіжного туризму в Причорноморському рекреаційному регіоні	11-18.05.2023	
4	Розділ 3. Напрямки вдосконалення молодіжного туризму в Причорноморському рекреаційному регіоні	19-28.05.2023	
5	Висновки	29-31.05.2023	
6	Оформлення дипломної бакалаврської роботи (чистовий варіант)	01-05.06.2023	
7	Здача дипломної бакалаврської роботи на кафедру для рецензування (за 14 днів до захисту)	08.06.2023	
8	Перевірка кваліфікаційної роботи на наявність текстових співпадінь та помилок (за 10 днів до захисту)	11-12.06.2023	
9	Подання дипломної бакалаврської роботи на затвердження завідувачу кафедри (за 7 днів до захисту)	15.06.2023	

АНОТАЦІЯ

Маслова Н.О. Розвиток молодіжного туризму в Причорноморському регіоні – Рукопис.

Бакалаврська робота за спеціальністю 242 – «Туризм і рекреація». – Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, 2023 рік.

Випускню бакалаврську роботу присвячено дослідженню теоретичних положень та обґрунтуванню практичних рекомендацій розвитку молодіжного туризму в Причорноморському регіоні.

На підставі дослідження сучасного стану та тенденцій розвитку молодіжного туризму в Україні, а також туристичного потенціалу Причорноморського регіону, були запропоновані напрямки активізації молодіжного туризму, а також розроблено та обґрунтовано ефективність молодіжного туру в Причорноморський регіон.

Ключові слова: молодіжний туризм, Причорноморський регіон, засоби розміщення, туристичний потенціал, тур для молоді.

ABSTRACT

Maslova N.O. Development of youth tourism in the Black Sea Region - Manuscript.

Bachelor thesis on specialty 242 - "Tourism and recreation". - Kyiv National University of Technology and Design, Kyiv, 2023.

The final bachelor's thesis is devoted to the research of theoretical provisions and substantiation of practical recommendations for the development of youth tourism in the Black Sea region.

Based on the study of the current state and development trends of youth tourism in Ukraine, as well as the tourist potential of the Black Sea region, directions for the activation of youth tourism were proposed, and the effectiveness of the youth tour to the Black Sea region was developed and substantiated.

Key words: youth tourism, Black Sea region, accommodation facilities, tourist potential, tour for young people.

ЗМІСТ

Вступ_3

РОЗДІЛ 1_ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ В ПРИЧОРНОМРСЬКОМУ РЕГІОНІ 3

1.1. Історія розвитку ,сутність та особливості молодіжного туризму	6
1.2 Класифікація молодіжного туризму	10
1.3.Особливості організації молодіжного туризму	13

РОЗДІЛ 2_АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ В ПРИЧОРНОРСЬКОГО РЕГІОНІ 17

2.1.Сучасний стан та тенденції розвитку молодіжного туризму в Україні	17
2.2.Причорноморський регіон України як складова вітчизняної індустрії туризму	24
2.3.Проблеми та перспективи розвитку молодіжного туризму в Причорноморському рекреаційному регіоні	37

РОЗДІЛ 3_ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ В ПРИЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ 42

3.1.Напрямки активізації молодіжного туризму в Причорноморському регіоні	42
3.2. Розробка авторського туру для молоді «Одеса за 3 дні»	44
3.3. Оцінка ефективності авторського туру для молоді «Одеса за 3 дні»	49
ВИСНОВКИ	53

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 56

ДОДАТКИ 61

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Молодіжний туризм - це один з найбільш перспективних напрямків туристичного бізнесу в світі, який наразі розвивається швидкими темпами. Даний вид туризму спрямований на виконання завдання підвищення культурного та освітнього рівня молоді, задоволення їх рекреаційних потреб та потреб стосовно виховання молодого покоління.

На жаль, ми не можемо сьогодні говорити про інтенсивний розвиток туризму загалом та молодіжного туризму в Україні, зокрема внаслідок військових дій на території нашої країни, проте ще рік назад молодь мала змогу з користю відпочити в різноманітних куточках нашої країни та поза її межами. Одним з таких туристичних напрямків є Причорноморський регіон, який був до військових дій найбільш заселеним та економічно розвинутим регіоном Півдня України, що включає прибережні частини Одеської, Миколаївської та Херсонської областей. Економічне та географічне розташування Причорноморського регіону можна характеризувати межуванням на півночі з Центральним, на сході – з Придніпровським районами, на заході з Молдовою та Румунією, наявністю виходу до Азовського та Чорного морів. Близькість розташування до морів, поєднання сприятливих кліматичних умов створює унікальні можливості для розвитку молодіжного туризму в даному регіоні. Актуальність теми роботи полягає в тому, що після завершення війни та початку відбудови України, Причорномор'я, маючи для того всі умови, повинно стати осередком молодіжного відпочинку.

Теоретичні та практичні аспекти розвитку молодіжного туризму були предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених, зокрема М. Андріанова, О. Бейдика, І. Бережневої, М. Бутко, Ю. Веденіна, В. Величка, С. Дутчака, І. Зоріна, В. Івануніка, О. Колотухи, М. Крачила, В. Коржика, О. Колотухи, П. Кузика, А. Кузишина, О. Любіцевої, М. Мальської,

М.Мироненка, І.Нікітенко, Л.Немець, Д. Ніколаєнка, В. Орлової, В.Руденка, Н.Сєрокурової, В.Смаль, І.Смаль, І.Твердохлебова, О.Топчієва, О. Шаблія, І. Школи, Н.Чорненької, В. Яворської, І. Яковенко. Незважаючи на численність досліджень у даному напрямку, вкрай мало уваги приділяється розвитку молодіжного туризму саме у Причорноморському регіоні України. Зважаючи на це, обрана тема випускної роботи є актуальною і цікавою для розгляду як в теоретичному, так і в практичному аспектах.

Мета і завдання роботи. Мета полягає у комплексному аналізі стану молодіжного туризму в Причорноморському регіоні та окреслення його проблем і перспектив розвитку з початку післявоєнної відбудови України. Відповідно до вказаної мети в роботі були поставлені наступні **завдання:**

- дослідити історію розвитку, сутність та особливості організації молодіжного туризму в Україні;
- проаналізувати сучасний стан та тенденції розвитку вітчизняного молодіжного туризму;
- розглянути Причорноморський рекреаційний регіон як складову вітчизняної індустрії туризму;
- оцінити проблеми та перспективи розвитку молодіжного туризму в дослідженому регіоні;
- розробити авторський тур для молоді з локалізацією в Причорноморський регіон;
- здійснити оцінку ефективності авторського туру для молоді.

Об'єктом дослідження є молодіжний туризм в Причорноморському регіоні. **Предметом дослідження** є сукупність теоретичних та практичних аспектів розвитку молодіжного туризму в Причорноморському регіоні.

Методи дослідження. У процесі роботи використовувалися методи аналізу і синтезу; узагальнення, порівняння, економіко-статистичні методи та методи спостережень; графічний, табличний і метод конкретизації.

Інформаційною базою роботи є матеріали Державної служби статистики

України, галузева інформація, інформаційно-аналітичні бюлетені, підручники і навчальні посібники, монографії і наукові статті в періодичних виданнях вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали наукових конференцій і офіційних сайтів Інтернет. Дослідження базується на результатах новітніх теоретичних і практичних розробок вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері розміщення продуктивних сил та туристичної галузі.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення отриманих результатів полягає у створенні методичної основи для подальшої активізації молодіжного туризму в Причорноморському регіоні у післявоєнний період.

Апробація отриманих результатів. Окремі результати дипломної роботи представлені у збірнику 22 Міжнародної Науково-практичної конференції (XXII scientific and practical conference «Modern theories and improvement of world methods» 06-09 June 2023, Helsinki, Finland) «Теоретичні аспекти розвитку молодіжного туризму»

Структура випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Роботу викладено на 64 сторінках друкованого тексту, що включає 13 таблиць, 9 рисунків, 3 додатки. Список використаних джерел включає 53 найменування, які займають 4 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ В ПРИЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ

1.1. Історія розвитку, сутність та особливості молодіжного туризму

За багатовікову історію розвитку подорожей, географічних відкриттів, розширення торгівельних зв'язків, освоєння нових територій людством було накопичено знання в різних галузях науки, техніки та культури. Зазначене вище і обумовило виникнення особливої форми подорожей – туризму, який має свою структуру, матеріально-технічну базу, методи роботи, органи управління тощо. Починаючи з середини XIX ст. туризм сформувався як специфічний різновид суспільно-економічної і соціально-культурної діяльності. Саме в цей період почали виникати самодіяльні товариства та туристичні клуби, спеціалізовані організації, тобто формувалася туристична галузь. Відзначимо, що найбільш інтенсивний розвиток туризму у світі припав на другу половину XX ст. [4]. Одночасно з розвитком туризму розвивався і такий його вид, як молодіжний туризм.

Коротко розглянувши історію виникнення туризму, перейдемо безпосередньо до визначення його сутності, на початку доцільно буде визначити поняття туризму загалом. Отже, слово «туризм» перекладається з французької мови як обхід, об'їзд, поїздка, подорож, прогулянка [51].

Гаагська декларація з туризму визначає його як невід'ємну складову соціальної сфери, функції якого спрямовані на відновлення життєвих сил, підвищення інтелектуального рівня і фізичного розвитку людини; право на відпочинок» [5].

Закон України «Про туризм» трактує зазначене поняття, як тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає [35].

На думку М.П.Мальської, туризм є різновидом рекреації, одним з видів активного відпочинку, який відображає характерну тенденцію сучасності, коли перевага віддається динамічному відпочинку, у процесі якого відновлення працездатності поєднується з пізнавальною діяльністю[26].

Кляп М.П. розуміє туризм як вид економічної діяльності, пов'язаний з обслуговуванням людей, які тимчасово перебувають поза місцем постійного проживання [22].

Отже, незважаючи на доволі тривалий термін існування туризму, до цього часу не вироблено єдиного підходу до його розуміння. На підставі наведених думок науковців можна визначити туризм як явище, що поєднує соціальні, культурні, економічні, екологічні аспекти; перебуває в постійному розвитку та займає визначне місце у соціально-економічному житті людей; фактор культурного та економічного розвитку; джерело створення нових робочих місць невід'ємний компонент загального міжнародного ринку.

Закон України «Про туризм», в ст.4 до одного з основних його видів відносить молодіжний туризм[35]. Стосовно трактування сутності молодіжного туризму, тут варто відзначити не настільки велику кількість тлумачень даного поняття у науковій літературі, як у випадку з туризмом, проте її аналіз дозволив виокремити найбільш важливі з них (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Трактування сутності молодіжного туризму в науковій літературі

Автор	Визначення
1	2
Романова А.	«Молодіжний туризм – це новий, швидкозростаючий у світі сектор туристичної індустрії, орієнтований на юнацтво та підлітків» [40,с.48].
Каднічанський Д.А.	«Молодіжний туризм – це сегмент туристичного ринку, орієнтований на дітей, юнацтво та молодь, туристичні послуги та продукти для якого створюють і реалізують його суб'єкти: туроператори, екскурсійні бюро та турагенти [23].
Машіка Г.В., Машіка А. В.	«Молодіжний туризм – це вид туризму, який зорієнтований на вікову групу до 35 років з ціллю задоволення рекреаційних потреб»[29, с.67].
Галасюк С.С., Нездоймінов С.Г.	«Молодіжний туризм - конкретний вид туристичної діяльності юнацтва й підлітків, реалізований як у межах державних кордонів, так і на регіональному й світовому рівнях» [7].

Продовження табл. 1.1

1	2
С.І. Нікітенко,	«Молодіжний туризм – спосіб передачі новому поколінню накопиченого людством життєвого досвіду і матеріально-культурної спадщини, формування ціннісних орієнтацій, морального оздоровлення та культурного розвитку нації, один із шляхів соціалізації особистості» [32].
Геращенко Я.	«Молодіжний туризм – це туристична діяльність молоді у віковому розрізі від 14 до 35 років під час якої відбуваються такі види діяльності, як: оздоровлення, навчання, патріотичне виховання, відпочинок і фізична активність в екстремальних та прогулянкових видах туризму, а також емоційне та психологічне відновлення» [10].

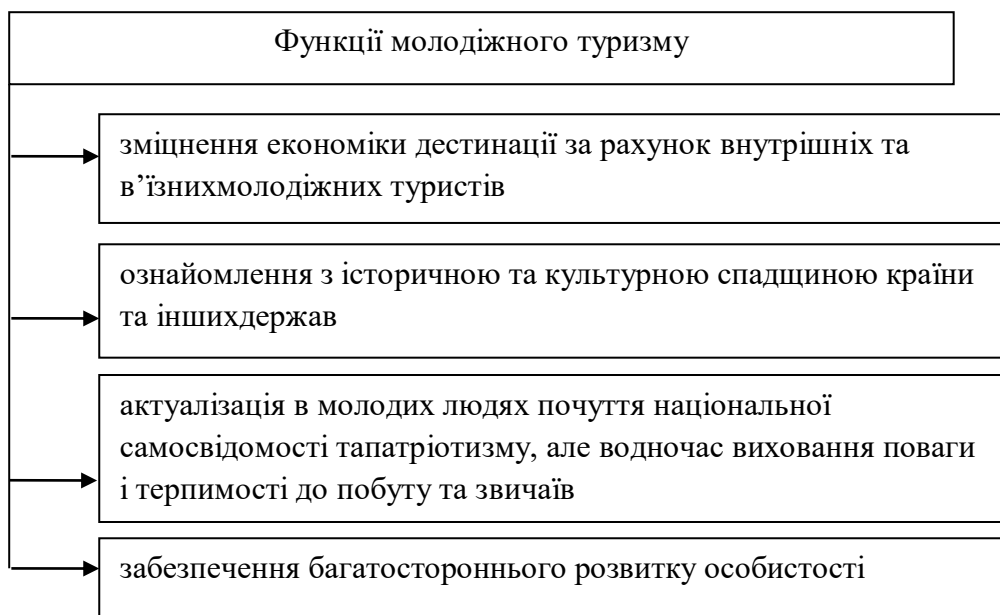
Джерело: побудовано автором на підставі аналізу літературних джерел

Отже, молодіжний туризм і до цього часу трактується неоднозначно не тільки окремими фахівцями, а й туристичними організаціями. В цілях подальшого дослідження буде розуміти молодіжний туризм як туризм для молоді у віці до 35 років, який пов'язаний з пізнавальною, спортивною, оздоровчою і культурно-розважальною діяльністю, відбувається поза межами постійного місця проживання і навчання.

Відзначимо, що вікову категорію до 14 років не є доцільним розглядати, оскільки вони ще не можуть самостійно обрати подорож та потребують супроводу батьків. Крім того, на нашу думку, молодіжний туризм краще обмежувати віком від 18 до 35 років, в такому випадку поняття молоді не буде обмежуватися студентським туризмом і не переходити межі дитячого туризму.

Найбільш краще зрозуміти сутність досліджуваного явища дозволяє вивчення його функцій, відповідно до основних функцій молодіжного туризму відносяться (рис. 1.1).

Варто відзначити, що молодіжний туризм переважно можна охарактеризувати як активний, дешевий та насичений відпочинок. Молодь переважно планує свої подорожі онлайн, намагається сформувати гнучкий графік, в переважній більшості це часті, короткотривалі поїздки.

Рис. 1.1. Функції молодіжного туризму [2]

Аналіз наукової літератури дозволяє виокремити наступні мотиви молодіжного туризму:

- спорт (зокрема, це гірськолижний спорт, кінний спорт тощо);
- турбота про здоров'я (потреба в лікуванні);
- навчання (наприклад, бажання отримати розмовну практику);
- участь у паломництві, культових обрядах;
- спілкування з іншими людьми, які сповідують схожі інтереси тощо;
- відвідування місць, які володіють певними природно-кліматичними умовами;
- бажання ознайомитися з традиціями певної країни чи регіону і т.і.

Таким чином, молодіжний туризм - це туризм для молоді у віці до 35 років, який пов'язаний з пізнавальною, спортивною, оздоровчою і культурно-розважальною діяльністю, відбувається поза межами постійного місця проживання і навчання.

1.2. Класифікація молодіжного туризму

Розглядаючи будь-яке явище, потрібно приділити увагу його класифікації. Аналіз наукової літератури дозволяє виділити його види за

формою здійснення, типами, складом учасників, за організаційними основами тощо (рис.1.2).

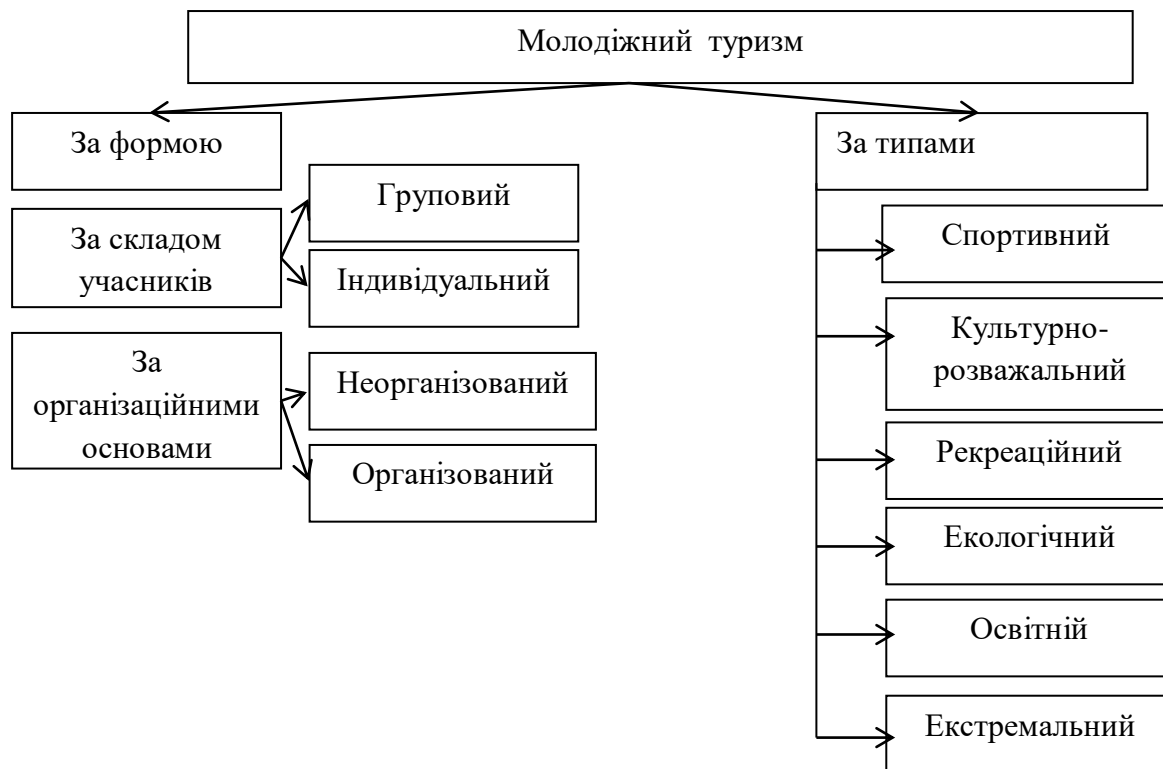

Рис.1.2.Види молодіжного туризму[4, 16, 26]

Зазначимо, що мотивом групового молодіжного туризму є організація спільної поїздки декількох молодих людей за одним маршрутом. Зазвичай, даний вид молодіжного туризму містить стандартні умови, які включені до складу молодіжного туру, єдині послуги, які споживають учасники подорожі. Зважаючи на спільні інтереси туристів, виникає можливість об'єднання їх у групу та, врахувавши обсяги та стандартизацію, запропонувати їм більш низьку ціну.

В свою чергу, індивідуальний молодіжний туризм – це персоніфікована подорож однієї молодої людини, в якості мотивації до здійснення якої лежить індивідуальне обслуговування, що передбачає відповідно і вищу ціну. Індивідуальний молодіжний туризм, зазвичай, обумовлений діловими, оздоровчими, науковими цілями та у переважній більшості випадків реалізується за допомогою взаємообмінів або родинно-сімейних зв'язків [26].

Неорганізований молодіжний туризм - різновид туризму, при якому молодь сама обирає район подорожі, спосіб пересування, тип ночівлі, якість та кількість харчування. Організований туризм - це подорожі молодої людини чи групи молодих туристів, який організований туристичним підприємством [25].

За типами, молодіжний туризм буває спортивний, екстремальний, культурно-розважальний, рекреаційний, екологічний, освітній тощо. Розглянемо їх більш детально.

Зокрема, спортивний молодіжний туризм включає наступні напрямки:

- спортивно-рекреаційний молодіжний туризм, основною метою якого є знайомство з різними видами туризму (наприклад, водного, велосипедного туризму, автотуризму), пропаганда активного здорового способу життя, сприяння задоволенню моральних, естетичних та творчих запитів молоді;

- спортивно-розважальний молодіжний туризм, який передбачає в якості основної мети розвиток таких видів спорту, як армреслінг, болдеринг, стронгменінг, молодь приймає участь в різноманітних турнірах, з певними діями;

- традиційний спортивний молодіжний туризм, основною метою якого є участь молоді у традиційних видах спорту;

- спортивно-інтелектуальний молодіжний туризм - це певного роду квести, основою яких виступає послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими гравцями. Молодь, яка бере участь у квестах – це активні, здорові люди, які добре знаються на сучасних засобах комунікації, їм цікавить усе нове.

Освітній молодіжний туризм являє собою поїздки, екскурсії молоді, яка має за мету здобути освіту, удосконалити певні знання, вміння, навички, задовольнити пізнавальні потреби та особистісну зацікавленість стосовно релігійних, культурних та інших явищ. Популярність освітнього туризму в світі зростає з кожним роком, і все більше молоді поспішає отримати освіту в престижних навчальних закладах інших країн, пройти стажування за кордоном, підвищити свій інтелектуальний і загальноосвітній рівень. Останнім часом

вкрай популярним напрямком освітнього молодіжного туризму є участь студентів чи молодих спеціалістів у наукових конференціях, які проводяться по всьому світу.

Загалом освітній туризм можна класифікувати наступним чином (рис.1.3).

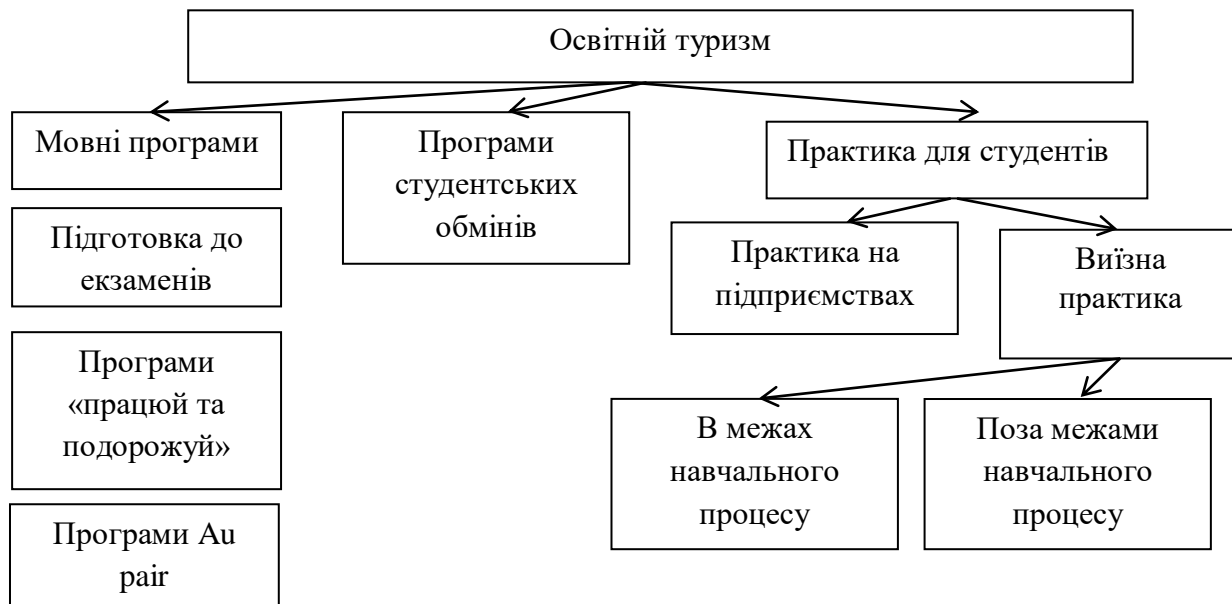

Рис.1.3. Види освітнього молодіжного туризму [4, 31, 26, 38]

Екологічний молодіжний туризм розвинувся внаслідок наявності екологічних та глобальних проблем сучасності, виникли свого роду екологічні рухи, набули значної популярності громадські організації екологічної спрямованості. Даний вид туризму сприяє розвитку екологічного світогляду молодих людей, залучає молодь до практичної роботи, яка спрямована на комплексне вирішення проблем екології.

Рекреаційний молодіжний туризм має за мету зміцнення здоров'я молоді, профілактику захворювань і відпочинок. Його можна охарактеризувати більшою тривалістю подорожі, більшою тривалістю перебування молодої людини в одному місці, відвідуванням меншої кількості міст, тобто більшою спрямованістю на відпочинок та відновлення сил.

Культурно-пізнавальний молодіжний туризм поділяється, зокрема, на пізнавальний (туризм екскурсійного спрямування) та культурно-розважальний, в залежності від мети, яку ставить перед собою турист.

Отже, молодіжні види туризму є особливими видами організації туристичної діяльності, що сприяють відродженню духовності, патріотичного виховання, формуванню гармоній розвиненої молоді, розширення її світоглядних ідей та містять в собі ідею здорового способу життя.

За рівнем попиту молодіжний туризм можна поділити на внутрішній, в'їзний та виїзний. «Внутрішній туризм - тимчасовий виїзд молодіпечної країни з місця постійного проживання в межах національних кордонів тієї ж країни для відпочинку, задоволення пізнавального попиту, спорту та інших туристичних цілей» [38].

«Виїзний молодіжний туризм - це подорож резидента певної країни до іншої країни. В'їзний молодіжний туризм - це подорож всередині країни молодих людей, які не проживають у цій країні» [38].

Отже, молодіжний туризм класифікується за формою здійснення, типами, складом учасників, за організаційними основами тощо.

1.3. Особливості організації молодіжного туризму

У сучасних умовах подорожі є невід'ємною частиною активного життя молодих людей та сприяють формуванню всебічно розвиненої особистості. Молоді туристи відрізняються такими соціальними якостями, як активність, високий рівень потреби у недорогих та прийнятних за якістю туристських послуг, невибагливість, сприйнятливості нових ідей, романтизм. Тому й подорожі для молоді мають свої специфічні риси, що визначають особливості організації молодіжних турів.

Мотивація молоді, яка подорожує, визначає пріоритетні види туристичної діяльності для молодих людей - активний та культурно-пізнавальний туризм. При цьому молоді надаються пільги для здійснення подорожей,

встановлюються знижені тарифи на перевезення різними видами транспорту, на проживання у колективних засобах розміщення, якими є переважно хостели, на відвідування музеїв, атракціонів та тематичних парків. Студенти мають можливість подорожувати під час канікул групами у супроводі викладача, для якого також передбачаються знижки. Крім того, молодь, об'єднуючись у самостійні невеликі групи, здійснюють внутрішні чи виїзні тури. Молодим людям при цьому надаються міжнародні студентські та молодіжні картки, які відкривають широкі можливості для подорожей до різних країн і регіонів [36].

Доцільно розглянути особливості організації молодіжних турів виходячи зі структури та складу типового туристичного продукту, основними складовими якого є такі послуги, як перевезення, розміщення, екскурсійна програма.

Щодо перевезення, то, передусім, вибір засобів пересування полягає у врахування таких чинників, як рівень цін, платоспроможність, протяжність маршруту [41].

Однією з найважливіших видів послуг у технології молодіжної туристичної діяльності є розміщення туристів. До таких засобів належить – хостел. Хостел- у перекладі англійської - молодіжний готель чи база відпочинку. Для молоді різних країн хостели є найпопулярнішим та найдешевшим варіантом проживання за межами своєї країни. Головною особливістю, яка відрізняє хостел від звичайного готелю, є економічна складова (доступніша вартість проживання), плюс особлива атмосфера перебування, коли ви щодня можете знайти нових друзів, пізнати нову культуру та традиції [25].

Склад молодіжної групи повинен формуватися в межах однієї вікової категорії, оскільки поняття «відпочинку» у людей старшого віку та молоді асоціюється з різними способами та методами проведення дозвілля.

Для молодих і студентських груп важлива насичена туристична програма, яка повинна мати низку особливостей [25]. Соціальна спрямованість

туристичних програм для молоді виявляється у тому, що вона служить формуванню нових особистих і суспільних потреб.

Туристичні програми, забезпечуючи оптимістичний настрій, освіту, відпочинок, розвиток культури людини, формують та розвивають особистість. Заповнюючи розвагами частину свого вільного часу, молода особистість відновлює себе і як трудову одиницю.

Загалом специфіка туристичної програми для молоді полягає в наступному:

- вона сприяє формуванню таких якостей особистості, як: соціальна активність, комунікативність, організованість;

- туристична діяльність сприяє підготовці молоді до взаємодії з різними віковими категоріями, людьми із різними соціальними статусами;

- під час включення до туристичної діяльності молоді люди стають учасниками різних груп, які впливають на розвиток особистісних та професійних якостей.

Таким чином, особливістю туристичної діяльності у молодіжному туризмі є творча поведінка (взаємодія з довкіллям) людей у вільному виборі роду занять та ступеня активності. Туристична діяльність спрямована на активне сприяння гармонійному розвитку особистості.

Також при проектуванні турів для молоді слід приділити увагу емоційному фону. Для молодіжних та студентських груп має бути правилом встановлення неофіційних приятельських взаємин між керівником та туристами, а також між усіма подорожуючими в цій групі.

Під час формування молодіжної групи необхідно створити таку обстановку, щоб члени групи відчували себе однією командою, приймали рішення разом. Якщо говорити про основні заходи, які властиві молодим туристам під час подорожі, то слід зазначити такі: прогулянки місцевістю з відвідуванням пам'яток придбання сувенірів та будь-яких товарів, які є символом даної дестинації, відвідування місцевих кафе, барів, клубів.

Також необхідно врахувати такий феномен, як «жадоба до подорожі». Молоді туристи визначають основні вигоди подорожі як здобуття досвіду для планування подальшої подорожі. З урахуванням вищевикладеного, приходимо до висновку, що при проектуванні турів для молоді необхідно враховувати особливості проведення дозвілля, потреби у розміщенні, перевезенні, насиченій та цікавій екскурсійній програмі. Також цей сегмент мандрівників має свої мотиви подорожей, які мають враховуватись при формуванні програми туру.

Висновки до розділу 1

Дослідження теоретичних аспектів молодіжного туризму надало можливості зробити наступні висновки.

Молодіжний туризм - туризм для молоді у віці до 35 років, який пов'язаний з пізнавальною, спортивною, оздоровчою і культурно-розважальною діяльністю, відбувається поза межами постійного місця проживання і навчання. Основними мотивами молодіжного туризму є різноманітні інтереси, які пов'язані з освітніми, оздоровчими, пізнавальними, культурними, спортивними цілями тощо.

Молодіжний туризм класифікується за формою здійснення, типами, складом учасників, за організаційними основами тощо. За складом учасників він поділяється на груповий та індивідуальний. За організаційною основою: організований та неорганізований. За типами: спортивний, рекреаційний, освітній, культурно-розважальний, екологічний, екстремальний.

При проектуванні турів для молоді необхідно враховувати особливості проведення дозвілля, потреби у розміщенні, перевезенні, насиченій та цікавій екскурсійній програмі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ В ПРИЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ

2.1. Сучасний стан та тенденції розвитку молодіжного туризму в Україні

Впродовж тривалого часу туристична діяльність в Україні посідала важливе місце для розвитку держави, саме завдяки їй, переважно в'їзному туризму, вдавалося приваблювати значні суми коштів в економіку. Ситуацію докорінно змінили повномасштабні військові дії на території України, що фактично повністю призупинили туристичну діяльність загалом та молодіжний туризм, зокрема. Було закрито значну кількість готельних та ресторанних закладів, деякі зазнали руйнувань, припинили свою діяльність певні туристичні агентства, повітряний транспорт, став недоступний морський.

Наразі статистичних даних щодо розвитку туристичних потоків фактично немає. Відповідно до даних Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ) статистика туристичної галузі за 9 міс 2021-2022 року виглядає наступним чином (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Статистика розвитку туристичної галузі України за 9 місяців 2021-2022 рр.

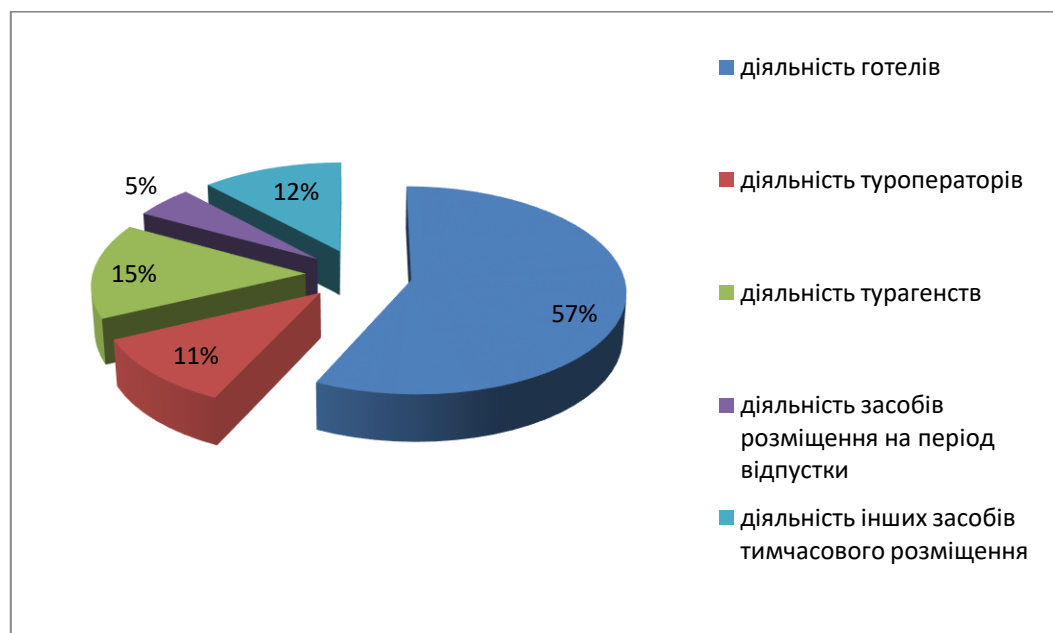
Показники	9 місяців 2021 р.	9 місяців 2022 р.	Темпи росту (%)
Кількість платників податків, які займаються туристичною діяльністю, загальна кількість, в т.ч.	23540	16957	72,0
юридичні особи	7055	4515	64,0
фізичні особи	16485	12444	75,5
Сума сплачених податків, тис. грн	1777924	1185884	66,7
Туристичний збір, тис. грн	151104	131559	87,1

Джерело: побудовано автором на основі даних [15]

Аналіз наведеної вище таблиці дозволяє говорити про значні падіння показників діяльності підприємств туристичної сфери у зв'язку з початком

війни. Загалом, на 28% скоротилася загальна кількість платників податків туристичної сфери, відбулося скорочення кількості юридичних осіб, які надають туристичні послуги, зокрема і для молодшої категорії туристів, на 36%, фізичних осіб – на 24,5%. Це призвело до суттєвого скорочення сум сплачених податків туристичними підприємствами на 33,3%, зокрема туристичний збір скоротився на 12,9% [15].

Вважаємо за доцільне також розглянути відсоткову частку надходжень до бюджету від основних видів діяльності в сфері туризму в 2022 році (рис.2.1).

Рис.2.1. Структура надходжень до бюджету від основних видів діяльності в сфері туризму в 2022 році,%

Джерело: побудовано автором на основі даних [15]

Отже, зважаючи на рис.2.1, найбільшу частку податків до бюджету було сплачено готелями – 673 млн.грн., проте даний показник скоротився до 65% показника попереднього року. Туристичні оператори за 9 міс. 2022 року сплатили 125 млн.грн, тоді як в 2021 році було сплачено 184 млн.грн податків [34]. Відбулося також скорочення податкових надходжень і від діяльності туристичних агентств.

Найбільший спад надходжень податків від туристичної діяльності відбувся в регіонах, де ведуться активні бойові дії, зокрема в Луганській

області - на 100%, Херсонській на - 97%, Донецькій - на 87%, Запорізькій - на 79%, Миколаївській - на 67% та у Харківській на 54% [34]. Одеська область також показала в даному напрямку значне скорочення, податкові надходження від даного регіону впали на 92%.

Загалом, відповідно до останнього опитування, яке було проведене в 2021 році Державним агентством розвитку туризму, залученість українців до внутрішнього туризму складала 38%, 62% опитаних не подорожували Україною [15, 47]. Нас цікавить саме внутрішній молодіжний туризм, оскільки в подальшому ми будемо розглядати Причорномор'я як регіон розвитку молодіжного туризму.

З зазначених 38% українців, 18% опитаних подорожують Україною раз на рік [15]. Відповідно до теми даної кваліфікаційної роботи важливо дослідити вік подорожуючих, який значним чином впливає на залученість до туризму, і на кількість туристичних мандрівок. Найбільш активними мандрівниками є українці віком від 15 до 44 років, надалі туристична активність скорочується (рис.2.2).

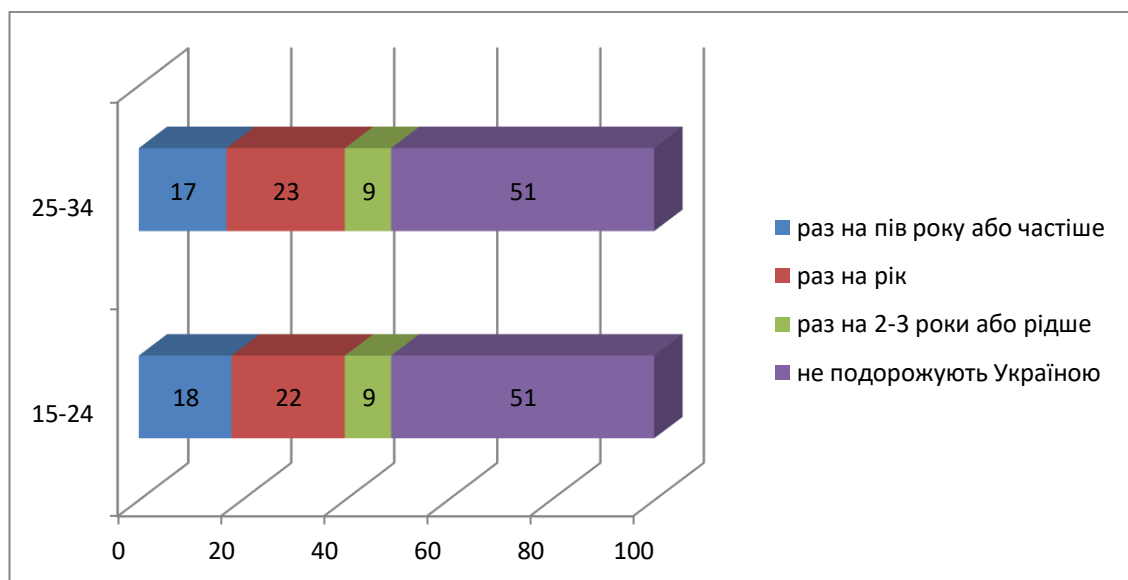

Рис.2.2. Залученість молоді до внутрішнього туризму, залежно від віку, %
Джерело: побудовано автором на основі даних [15, 47]

Отже, як видно з рис.2.2, раз на пів року у 2021 році подорожувало 17% молоді у віці 25-34 роки та 18% - у віці 15-24 роки. Раз на рік 22-23% молодих

людей здійснили подорожі, взагалі не подорожували з даної вікової категорії 51% опитаних молодих людей. Порівняно частіше молодь відвідувала Одеську, Львівську, Закарпатську області та м. Київ [15].

В більшості випадків основними причинами, які не дозволяють молодим людям подорожувати, є нестача коштів та фінансові обмеження (61%), а також внаслідок нестачі часу (42%) [47].

Згідно з даними ДАРТ, частіше подорожують молоді люди, які проживають в містах, особливо великих [15].

Для розробки туру до Причорноморського регіону для нас вкрай важливо дослідити мету подорожей молодих людей (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Мета молодіжного туризму Україною

Мета	15-24	25-34
Відпустка, дозвілля та відпочинок	75	76
Відвідування рідних, друзів	8	8
Індивідуальний діловий візит	4	6
Оздоровчі та СПА процедури	2	2
Участь у конференціях, конгресах, виставках та ярмарках (індивідуальна)	1	2
Участь у корпоративній/бізнес зустрічі	1	1
Спортивні змагання та болівальники	2	1
Участь або відвідування культурних заходів	1	1
Лікування тривалістю до одного місяця	0,3	0,4
Дослідження історії	1	0,4
Релігійна	0,1	0,4
Шопінг (здійснення покупок)	0,7	0,6
Навчання до одного місяця	1	0,1
Пошук власного коріння, родинних зв'язків	0,2	0,3
Відмова відповісти	0,2	0,1

Джерело: побудовано автором на основі даних [15, 47]

Отже, основною метою відпочинку молоді вікової категорії 15-24 та 25-34% є відпустка, дозвілля та відпочинок – 75 та 76% відповідно, відвідування рідних – 8% [15]; інші цілі подорожей складають вкрай низький відсоток. Порівняно частіше опитана молодь називала пляжний туризм в якості

найбільш улюбленого виду відпочинку в Україні; друге місце посів екскурсійний туризм, на третьому місці перебувають гірсько-лижні курорти, лікувально-оздоровчий туризм та туризм вихідного дня (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Основні види молодіжного туризму в 2021 році

Вид відпочинку	15-24	25-34
Пляжний туризм	49	52
Екскурсійний туризм – їздити по різним цікавим локаціям	33	35
Гірськолижні курорти	25	22
Лікувально-оздоровчий туризм	6	9
Тури вихідного дня	8	11
Розважальні тури	14	12
Спортивний туризм, відвідання та участь у спортивних заходах	12	8
Участь або відвідування культурних заходів	9	9
Шопінг (здійснення покупок)	9	7
Сільський туризм	5	6
Спа-курорти	5	4
Екстремальний туризм	7	4
Гастротуризм	3	4
Паломництво	1	1
Інше	1	1

Джерело: побудовано автором на основі даних [15,47]

Отже, чим молодшими є мандрівники, тим вони більш схильні обирати активний відпочинок, відвідування атракціонів, розважальних центрів, кафе та нічних клубів.

В таблиці 2.4 наведені види активностей під час молодіжного туризму.

Таблиця 2.4

Види активностей під час молодіжного туризму

Вид активності	15-24	25-34
Прогулянки, у т.ч. самостійне відвідування музеїв, пам'яток архітектури	39	41
Відпочинок на пляжі/узбережжі моря/річки/озера	34	40
Відвідуєть екскурсії (платних, спеціально організованих)	28	30

Активний відпочинок(катання на лижах, сноубордах, велосипеді, тощо)	30	2 6
Відвідує театральні акції, аквапарки, розважальні центри	17	1 8
Відвідує виставки/музеї	13	1 4
Шопінг(здійснення покупок)	14	1 1
Оздоровлення	8	1 1
Метапоїздки відвідування кафе, барів, ресторанів(гастротури)	11	1 1
В основному проводите час в готелі	8	7
Спа-процедури	5	6
Відвідує нічні клуби, дискотеки	8	6
Інше	0, 3	1

Джерело: побудовано автором на основі даних [15, 47]

З метою пошуку інформації про туристичні об'єкти України молодь використовує переважно соціальні мережі, поради родичів, друзів, інформацію з мережі Інтернет та Ютуб каналів (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Джерела інформації про туристичні об'єкти України при плануванні молодіжного туризму

Джерела інформації	15-24	25-34
Соцмережі	65	59
Поради друзів/родичів/колег	30	34
В мережі інтернет	27	34
YouTube	28	25
Телебачення	8	10
Тревел-Блоги/Блогери	5	6
Туристично-інформаційні центри(ТІЦ)	3	4
Історичні моменти	3	4
Друковані видання	2	3
Інше	0,4	0,6

Джерело: побудовано автором на основі даних [15]

Молодь переважно планує подорожі самостійно 82% та 85% у віці 15-24% та 25-34% відповідно [15]. 12% опитаних замовляють комплексні

туристичні пакети, 4% - замовляють послуги з розміщення, 3% - послуги транспорту, 2% - послуги харчування [15]. 61% молодих туристів люблять прокладати власні маршрути невідомими місцями, в яких вони раніше не бували; 39% молоді відвідують тільки популярні місця серед українців.

Молоді туристи найбільш часто відвідували Одеську, Львівську області, Київ (табл.2.6). Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити висновки, що молодіжний туризм в умовах військових дій наразі перебуває в стані фактично припинення.

Таблиця 2.6

Найбільш популярні області України, відвідувані молодими туристами в 2021 році (область останньої подорожі)

Область	15-24	25-34
Одеська	17	15
Львівська	14	14
м.Київ	14	12
Івано-Франківська	11	9
Закарпатська	7	8

Джерело: побудовано автором на основі даних [15, 47]

Попередній, 2021 рік, надав змогу говорити, що молоді люди переважно подорожують два рази на рік, люблять відвідувати Одеську, Львівську, Закарпатську області та м. Київ; обирають пляжний та екскурсійний туризм; частіше здійснюють подорожі молоді люди, які проживають в містах; мандрівки переважно плануються самостійно. З метою пошуку інформації про туристичні об'єкти України молодь використовує переважно соціальні мережі, поріди родичів, друзів, інформацію з мережі Інтернет.

2.2. Причорноморський регіон України як складова вітчизняної індустрії туризму

Причорноморський регіон України є важливою складовою вітчизняної індустрії туризму. Загалом, стосовно складу Українського Причорномор'я в

науковій літературі точаться дискусії, зокрема, наприклад, М.М. Паламарчук та В.К.Симоненко до його складувідносять Миколаївську, Одеську, Херсонську області; його думку підтверджують і вчені Дорогунцов С.І. та Федорищева А.М., в той же час вчені Київського університету імені Тараса Шевченка Масляк П.О. та Шищенко П.Г., окрім зазначених вище областей до складу Причорномор'я включають також і Крим. За іншими даними Українське Причорномор'я включає частину Чорного і Азовського моря (в межах юрисдикції України) та Одеську, Миколаївську, Харківську, Запорізьку і Донецьку області, які до них прилеглі, а також територію тимчасово окупованого Криму [46].

Оскільки в рамках сьогоденної ситуації в Україні, Крим недоцільно досліджувати як складову Причорномор'я України, та на підставі думки більшості вчених стосовно його складу, зупинимося на наступних його складових: Миколаївська, Одеська, Херсонська області (частина якої наразі теж окупована).

Основні показники розвитку областей Причорномор'я наведено в табл.2.7.

Таблиця 2.7

Основні показники розвитку Причорномор'я за 2022 рік

№	Показник	Одиниці	Значення показника			
			Миколаївська	Одеська	Херсонська	Район в цілому
1	Площа району	тис.км ²	24,5	33,3	28,4	86,2
2	Частка в площі України	%	4,1	5,5	4,7	14,3
3	Кількість населення	млн. ос.	1,1	2,3	1,1	4,5
4	Частка в населенні України	%	2,6	5,4	2,6	10,6
5	Міграційний приріст (скорочення)	тис. ос.	-1,9	4,7	-2,7	0,1

Джерело: розроблено автором на підставі [11, 12, 13]

Площа Причорномор'я складає 86,2 тис.км² загалом, в той час як площа Миколаївської області становить 24,5 тис.км², площа Одеської – 33,3 тис.км², Херсонської – 28,4 тис.км². Як видно за табл.2.7, Миколаївська область займає

4,1% території України, Одеська – 5,5%, Херсонська – 4,7%. Найбільша кількість населення проживає в Одеській області.

Розглянемо більш детально частини, які складають Причорномор'я. Почнемо з Одеської області, вона розташована на заході Північного Причорномор'я. Область пролягає з півночі на південь на 340 км – від середньої течії Південного Бугу до Кілійського гирла Дунаю; із західної межі області до східної відстань не перевищує 130 км. Північна частина області перебуває в лісостеповій зоні, а південна – у степовій. Загальна площа території області становить близько 33,3 тис. км² [12].

На південному заході область межує по Дунаю та Кілійському гирлу з Румунією, на заході – з Молдовою, на півночі з Вінницькою областю і на сході – з Миколаївською та Кіровоградською областями; на півдні її омивають води Чорного моря [12].

В центральній частині Причорномор'я, в басейні нижньої течії Південного Бугу на площі понад 24,6 тис. кв. км розкинулися землі Миколаївської області. Вона розташована в межах басейну річки Південний Буг. На заході область межує з Одеською, на півночі – з Кіровоградською, на сході – з Херсонською та Дніпропетровською областями, а на півдні омивається Чорним морем.

По території досліджуваної області протікає 85 річок, завдовжки більш як 10 км. Головна річка, яка перетинає територію області з північного заходу на південний схід - Південний Буг. На сході області пролягає приток Дніпра – Інгулець. Територія даної області омивається на півдні Дніпровсько-Бузьким лиманом та Чорним морем [11].

Херсонська область знаходиться на сході Північного Причорномор'я, в басейні нижньої течії Дніпра, в границях Причорноморської низовини. Херсонщина на півдні омивається Чорним і Азовським морями, а також о. Сиваш.

Територія області складає 28,5 тис. кв. км, її протяжність з півночі на південь становить 180 км, із заходу на схід – 258 км. Область на сході межує з

Запорізькою областю, на півн. заході - з Миколаївською областю, на півночі - з Дніпропетровською областю, на півдні - з Кримом[13].

Клімат Причорномор'я: континентальна кліматична область помірного поясу. Зима м'яка (середні температури січня $-5, -3^{\circ}\text{C}$). Літо спекотним (середні температури липня $+20, +23^{\circ}\text{C}$). Кількість опадів становить 300-475 мм на рік. Водні ресурси: 324 річки довжиною понад 10 км кожна. Щільність річкової мережі 0,1-0,2 км/км². Кількість водних ресурсів в Одеській, Херсонській та Миколаївській областях становить по 250-500 млн. м³/рік [49].

Курортно-туристичні комплекси Причорномор'я розташовані в межах Одеської, Миколаївської та Херсонської областей.

Проаналізуємо динаміку розвитку засобів розміщення Причорномор'я (табл.2.8). Зазначимо, що загалом колективні засоби розміщення включають готелі, спеціалізовані заклади та інші засоби. За 2021-2022 роки інформації, на жаль, немає, тому останній рік дослідження будемо брати 2020.

Загалом, в 2019 році в Україні функціонувало 1626 од. колективних засобів розміщування юридичних осіб, в 2020 році їх кількість скоротилася на 17,8% та становила 1337 од.

Таблиця 2.8

**Кількість готелів та інших колективних засобів розміщування
Причорномор'я, од.**

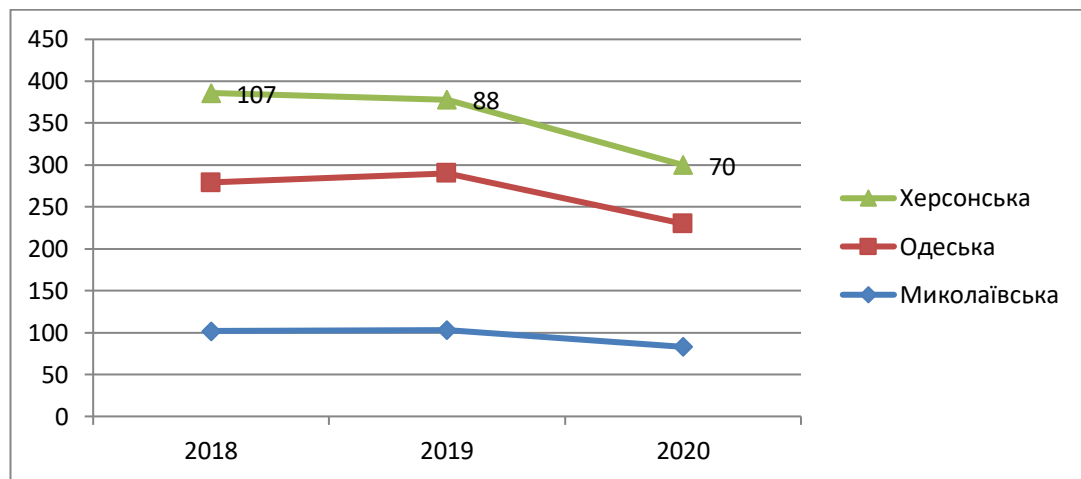
Область/рік	2018	2019	2020
Україна	1591	1626	1337
Миколаївська	102	103	83
Одеська	177	187	147
Херсонська	107	88	70

Джерело: розроблено автором на підставі [14]

Найбільша кількість колективних засобів розміщування в Причорномор'ї розташовані в Одеській області – 147 од., проте порівняно з 2019 роком їх кількість скоротилася на 40 од [14].

В Миколаївській області розміщено 83 од колективних засобів розміщування юридичних осіб, що є меншим на 20 од. від показника 2019 року. В Херсонській області –70 в 2020 році, що є також меншим на 18 од., порівняно з 2019 роком (рис.2.3) [14].

Таким чином, як видно з рис. 2.3, в Причорномор'ї по всім її областям відбувається скорочення колективних засобів розміщування.

Рис.2.3. Динаміка колективних засобів розміщування Причорномор'я за 2018-2020 рр., од

Джерело: побудовано автором на підставі [14]

Вважаємо за доцільне проаналізувати кількість місць у готелях та аналогічних засобах розміщування Причорномор'я (табл.2.9).

Таблиця 2.9

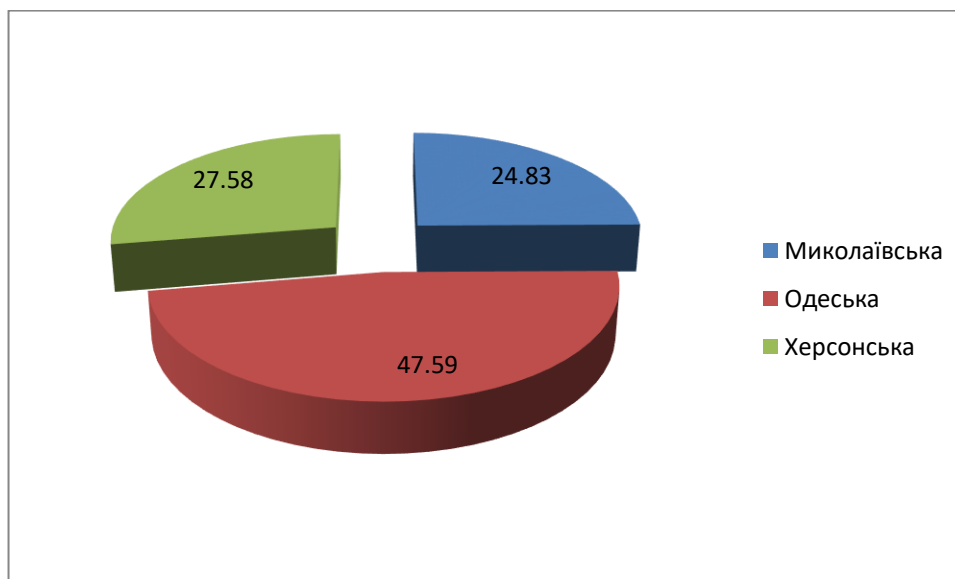
**Кількість місць у готелях та аналогічних засобах розміщування
Причорномор'я, од.**

Область/рік	2018	2019	2020
Україна	181243	186840	155029
Миколаївська	12620	12081	11327
Одеська	23427	26151	21707
Херсонська	19581	16594	12582

Джерело: розроблено автором на підставі [14]

Отже, в 2020 році в готелях та аналогічних засобах розміщування Причорномор'я наявними були 45616 місць, зокрема в Миколаївській області –

11317 місць, в Одеській – 21707, в Херсонській – 12582. Структура кількості місць в готелях та аналогічних засобах розміщування Причорномор'я показана на рис.2.4. В Одеській області було наявно 47,59% місць від кількості усього Причорномор'я, в Миколаївській –24,83%, в Херсонській –27,58 % [14].

Рис.2.4. Структура кількості місць в готелях та аналогічних засобах розміщування в розрізі областей Причорномор'я, %

Джерело: побудовано автором на підставі [14]

Для більш повного дослідження проаналізуємо динаміку кількості осіб, що перебували у готелях та аналогічних засобах розміщування Причорномор'я протягом 2018-2020 років (табл.2.10).

Таблиця 2.10

Кількість осіб, що перебували у готелях та аналогічних засобах розміщування Причорномор'я протягом 2018-2020 рр, осіб

Область/рік	2018	2019	2020
Україна	4826277	4604935	2218583
Миколаївська	117860	116355	72898
Одеська	289913	306474	138618
Херсонська	129660	104027	55506

Джерело: розроблено автором на підставі [14]

Як видно за табл.2.10, в готелях та аналогічних засобах розміщування Причорномор'я перебувало за 2020 рік 267,022тис.осіб, зокрема ледова їх частка перебувала в готелях та аналогічних засобах розміщування Одеської області –138618 осіб, відбувається значне скорочення кількості осіб, що перебували у готелях та аналогічних засобах розміщування по всіх областях Причорномор'я, що на той час було обумовлено пандемією[14].

Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити висновки про те, що серед Причорномор'я найбільш відвідуваною, прибутковою та інфраструктурно забезпеченою є Одеська область, найменш – Херсонська. Крім того, наразі у зв'язку з військовими діями переважна частина Херсонської області перебуває під окупацією, а нині є затопленою у зв'язку з підривом ГЕС, а Миколаївська – під більшими обстрілами, ніж Одеська, тому розробляючи молодіжний тур до Причорномор'я потрібно звернути увагу саме на Одеську область, як наразі найбільш безпечну.

Розглянемо коротко курортно-туристичні комплекси Причорномор'я в розрізі його областей. Насамперед відзначимо, що відпочинок у Миколаївській області до військових дій – це були пляжічорноморських курортів, затишні лимани тастепові річки, лікувальні грязі Тилігульського таБейкушського лиманів, заповідні ліси та унікальні історичні пам'ятки. Під час літа морські курорти Миколаївської області здатні були прийняти приблизно 0,5 млн. туристів, переважна більшість яких молоді люди [11]. В області можна було легко обрати пансіонат, готель чи базу відпочинку на будь-який смак, вимоги до комфорту та рівень цін. Коротко розглянемо найбільш відомі курорти Миколаївської області.

Коблево є найбільшим курортом Миколаївської області та дуже популярним. Дане містечко та його велика кількість туристичних комплексів, баз відпочинку можуть прийняти більш як 25 тис. туристів[11].

До основних пам'яток Коблево належать:

Найбільший аквапарк південного заходу України - Аквапарк «Коблево», розташований на території більше як 4 га, крім нього є ще аквапарк на території бази відпочинку «Орбіта». Варто також згадати Дельфінарії «Немо» [11].

Ще однією пам'яткою міста є виноробний завод «Коблево», що функціонує з 1982 року, нині в його асортименті понад чотири десятки найменувань напою. Особливо екскурсії та дегустації вина подобаються молодим туристам. Варто також згадати шестикілометровий пляж, парк атракціонів, що працює ввечері, головна родзинка Луна-парку – колесо огляду, що також полюбляє молодь [11].

До одного з курортів Миколаївської області належить Очаків, історична земля якого славиться сарматами, подвигами козаків. На його території розташована Фортеця у моря, Ачі-Кале, яка приваблює молодих туристів своїми довгими пляжами, чистим повітрям та відносно прийнятними цінами.

В Очакові також розташований Свято-Миколаївський собор [11]. Окрім того наявні Безліч різноманітних історичних пам'яток, у пошуках яких можна провести цілий день. До цього списку варто додати Алею казок на території санаторію «Очаків»; Аквапарк «Аттика», який є розражально-ігровим та розташований між Очаковом та Чорноморської косою. Містечко містить значну кількість туристичних комплексів, баз відпочинку, пансіонатів та міні-готелів.

Зокрема, молодих туристів особливим чином приваблює Чорноморська коса, яка є цікавою тим, що тут повністю відсутні сліди промисловості, чисте вологе морське повітря, прісна вода лиману, велика кількість баз відпочинку на будь-який смак і аквапарк у пішій досяжності [11].

Іншими пам'ятками є Березанський лиман – дуже гарне місце для молодих людей, які полюбляють рибалити; о. Березань з величезною кількістю баз відпочинку, що розташовані вздовж усього узбережжя; Кінбурнська коса – місцевість переповнена різноманітними видами птахів, чистим повітрям та прекрасною природою. Тут мешкають більше 200 видів пташок, переважна

більшість з яких є занесеними до Червоної книги, різні види тварини, зокрема, вовки, чарівні квіти та інші рослини [11].

Назвемо ще деякі цікаві місця для молоді: Національний парк «Білобережжя Святослава»; урочище «Волижин ліс»; Ковалевська сага; Ягорлицька затока та інші. На їх території розміщені кемпінги, наметові табори, спеціальні зони, де можна розмістити власний намет, в меншій кількості присутні міні-готелі та пансіонати.

Звісно, можна довго називати інші курортні міста Миколаївщини, це в основному, невеликі села з морем та чистим повітрям, їх мешканці завжди з задоволенням приймали гостей. Наприклад, с.Рибаківка - курортне село між Чорноморської косою і Морським; Морське та Лугове - два невеликих селища, які розміщені між Коблево і Рибаківкою, молодь тут приваблює маяк, школа віндсерфінгу та парадом. Звідси легко по узбережжю дійти до Коблево з його аквапарками і винзаводом.

До Миколаївської області можна подорожувати не лише через її Чорноморське узбережжя, її територією простяглися туристичні маршрути, під час яких автобусні переїзди, пішохідні переходи поєднані з кінними переходами, рафтингом та яхтингом. Тут присутня значна кількість об'єктів туристичного інтересу молоді, а саме: музеїв, пам'яток історії, архітектури та монументального мистецтва, все це створює прекрасні умови для проведення екскурсійної діяльності і розвитку внутрішнього молодіжного туризму. До війни, щороку музейні заклади Миколаївської області відвідували більш як 300 тис. туристів, для яких було організовано близько 5,5 тис. екскурсій [11].

Проаналізуємо найбільш відомі туристичні комплекси, що розташовані на території Миколаївської області.

Туристичний комплекс "Берег" знаходиться в курортній зоні Рибаківка, на півдні України в Миколаївській області. Серед інших виділяється доглянутість і сучасним підходом керівництва комплексу до рівня сервісу. Розміщення відпочиваючих в 2,3,4-х місних номерах від простих до напів-люкс.

Затишні корпуси в безпосередній близькості від широкого піщаного пляжу (Додаток А) [11].

У селищі Коблево на березі Чорного моря розташований туристичний комплекс «Вікторія», побудований в 2000 році. У п'ятиповерховій будівлі - 90 стандартних номерів (Додаток А) [11].

Туристично-курортний комплекс "Меліоратор-Південь" розташований на першій лінії від моря і пропонує комфортабельні однокімнатні номери категорії «стандарт» та 2-кімнатні номери підвищеної комфортності для розміщення відпочиваючих.

Таким чином, туристичні комплекси Миколаївської області – це значна кількість рекреаційних закладів, з різними функціями, які розміщені на туристичному маршруті та об'єднані загальною функціональною програмою - туризмом.

Херсонщині належить одне з головних місць серед регіонів України за рівнем забезпеченості природними, рекреаційними і історико-культурними ресурсами, які здатні викликати значний інтерес українських і іноземних туристів. Херсонська область географічно вигідно розташована, володіє комфортними мікрокліматичними умовами, різноманітним ландшафтом, унікальною флорою та фауною, багатою історико-культурною, архітектурною спадщиною, розвиненою мережею транспортного сполучення, достатніми людськими ресурсами.

В першу чергу, це вихід до 2-х морів – Азовського та Чорного, чисті морські пляжі, протяжністю більш як 200 км, цілющі бальнеологічні ресурси (мінеральні і термальні води, лікувальні грязі, соляні озера), а також більш як 80 об'єктів та територій природно-заповідного фонду, два із чотирьох існуючих в Україні біосферні заповідники («Асканія-Нова» і Чорноморський), 4 природні парки (Азово-Сиваський, «Джарилгацький», «Олешківські піски», «Нижньодніпровський»), Дельта Дніпра – плавні міжнародного значення, більш як 5 тис. історико-культурних об'єктів [13].

Туристично-рекреаційний потенціал Херсонської області наведено Додатку Б.

Курортні міста Херсонщини зазвичай відрізняються затишними піщаними пляжами, неглибоким і теплим морем біля берега (що особливо приємно для сімей з маленькими дітьми). Природа Херсонської області здатна порадувати гостей великою кількістю цікавих кіс, островів і півостровів, а також поєднанням степового і морського повітря.

Скадовськ – найбільш відомий курорт Херсонської області. Основними пам'ятками якого є: Острів Джарилгач, дельфінарії «Акварель», аквапарк «Акваторія», скадовський районний історико-краєзнавчий музей, скадовський морський торговельний порт. На території курорту функціонує значна кількість пансіонатів і міні-готелів.

Залізний Порт славиться своїм активним нічним життям, що дуже підходить для молоді. Найбільш популярною розвагою в Залізному Порту є дайвінг, особливо на мальовничій Тендрівській косі [13].

Пам'ятки: Чорноморський біосферний заповідник. Тендрівська коса. Цілющий гейзер з купальнями. Луна-парк на набережній. Аквапарк. Безліч баз відпочинку, пансіонатів і міні-готелів. Є і приватний сектор.

Лазурне – селище, яке розташоване між Скадовськом та Залізним Портом, поєднує у собою красу, яка характерна зазначеним курортам. З однієї сторони Лазурного – море, з іншого – затока. Пам'ятки: острів Джарилгач, озеро Устричне з його лікувальними грязями. Наявні численні бази відпочинку, міні-готелі, пансіонати, можна знайти житло в приватному секторі [13].

Генічеськ розташований поряд з Арабатською стрілкою та з'єднаний з нею за допомогою мосту. Пам'ятки: Арабатська стрілка, Бірючий острів, заповідник «Асканія-Нова», краєзнавчий музей, парк ім. Т. Шевченка з різноманітними атракціонами, Арка Калімбета та ін. [13].

Невеликі курорти Херсонської області, більша за все, не забезпечат ьнасиченого нічного життя для молодих туристів і розвинутої інфраструктури, однак сприятимуть тихому розміреному відпочинку.

Арабатська стрілка є найдовшим пляжем у Європі, це більш як 100 км піщаної смуги, шириною від 270 метрів до 8 км між Сивашем і Азовським морем, що простягається від Генічеська до самого Криму [13].

Хорли - невелике курортне село, щорозташоване на невеликому півострові, що з'єднаний з материком вузьким перешийком, по якому проходить одна єдина дорога.

Красне - село менш ніж за 10 км від Скадовська на березі Джарилгацької затоки, розраховане також на тихий та спокійний відпочинок з дітьми, чому сприяє мілке море, тобто для молодіжного туризму підходить мало. Особливої інфраструктури тут також немає. Село відоме цілющою блакитною глиною та лікувальними грязями. Варто відзначити, що тут буде цікаво молоді, яка займається віндсерфінгом [13].

Розглянемо найвідоміші туристичні комплекси Херсонської області. Туристичний комплекс «Лелека» (Додаток В) знаходиться в с. Генгорка. Одна з переваг комплексу - це його розташування поблизу гарячого джерела з солоною, йодованою водою. Цілюще повітря і власний піщаний пляж, якої видно з вікна номера, сприятливо впливають на організм людини, заспокоюють нервову систему і поліпшують стан здоров'я.

Багатий номерний фонд дозволить знайти умови відпочинку на будь-який смак і бюджет. Номери розраховані на проживання від 2-х до 5-ти чоловік. Для любителів єднання з природою є можливість розміщення палатки на березі Азовського моря на території комплексу. Для урізноманітнення відпочинку і розширення кругозору здійснюється виїзд на солоні озера, гарячий джерело, контактний зоопарк, аквапарк в смт. Кирилівка, біосферний заповідник Асканія-Нова.

Туристичний комплекс «Гілея» (Додаток В). Оздоровчо-відпочинковий комплекс пропонує курортний відпочинок з медичним обслуговуванням. Комплекс знаходиться на самому півдні Херсонської області, в селищі Лазурне, на березі Чорного моря. На території комплексу розташовуються двоповерхові спальні корпуси і окремі дачні будиночки. У корпусах є номери з балконами.

Туристичний комплекс «Трійка» розташований в селі Залізний порт, серед паркової зони на березі Чорного моря, поряд з набережною і піщаним пляжем. Комплекс пропонує відпочинок в комфортабельних номерах, має в своєму розпорядженні залом для банкетів і ділових заходів місткістю до 200 чоловік, просторою упорядкованою територією з басейнами і зонами для відпочинку. Для урізноманітнення відпочинку і розширення кругозору здійснюється виїзд на екскурсії.

Таким чином, на території Херсонської області розташована значна кількість колективних засобів розміщення, які пропонують своїм клієнтам широкий набір послуг.

Одеська область до війни виступала регіоном-лідером України за рекреаційним потенціалом. Головна особливість території Одеської області полягає в її приморському розташуванні, широкому виходу до моря. Одеська область володіє високим рекреаційним природним та ресурсним потенціалом, зокрема, характеризується теплим кліматом, морськими пляжами, лікувальними грязями, джерелами мінеральних вод, лиманамита озерами, унікальним природними комплексами, мальовничими краєвидами, мисливськими та рибальськими угіддями, акваторіями лиманів, озерами, морями, придатними для водногосподарства спортом і оздоровлення. Поєднання азначених вище чинників створює умови, що є надзвичайно сприятливими для організації молодіжного відпочинку і розвитку туристичної діяльності.

Своєрідність туристично екскурсійного потенціалу області визначається численними пам'ятками різних часів. Відомими історико-культурними заповідниками, архітектурними пам'ятками, пам'ятниками та музеями.

Розглянемо основні курорти Одеської області. Затока - селище міського типу, що знаходиться між Чорним морем і Дністровським лиманом [12]. Протяжність пляжів складає 17,5 км. До послуг молодих туристів – розвинена інфраструктура, катамарани, дайвінг, стрибки з парашутом, риболовля, аквапарк, нічні клуби. У Затоці безліч баз відпочинку, готелів і міні-готелів [12].

Селище Кароліно-Бугазрозташоване поруч з Затокою, має значну кількість пляжів, передбачає спокійний відпочинок[12].

Чорноморськ - містечко цікаве цікавий для молодих туристів, які бажають поєднати морський відпочинок та міську цивілізацію. Тут можна знайти значну кількість ресторанів та дискотек, що є затребуваними серед молоді.

Сергіївка - клімато-бальнеогрязевий курорт, який знаходиться в 80 км від Одеси на березі Шаболатського лиману. Воду з лиману використовують з лікувальною метою для приготування мінеральних ванн. За її допомогою можна пройти курс оздоровлення та омолодження. В Сергіївці є значна кількість анаторіїв, кемпінгів, туристичних комплексів, готелів з номерами від економ-класу до люксових.

Приморське характеризується меншою кількістю відпочиваючих та передбачає спокійний відпочинок. Неподалік розташоване озеро Сасик. Туристи можуть проживати тут у літніх дерев'яних будиночках, але наявні і елітні туристичні комплекси та котеджі. Місто характеризується значною кількістю кафе та барів.

Грибівка – мальовниче місце на узбережжі в 40 км від Одеси, на її території побудовані нові пансіонати і бази відпочинку. Молодим туристам можуть бути запропоновані різноманітні варіанти відпочинку, які відрізняються один від одного за віддаленістю від моря, рівнем комфорту і цінами.

Курортне – село біля Приморського, відпочинок в даній місцевості підходить для тих, хто шукає усамітнення. Клімат є м'яким, повітря - чистим, наявні лікувальні грязі[12].

Проаналізуємо найбільш відомі туристичні комплекси Одеської області.

Туристичний комплекс «Кочівник», с. Санжейка в 35 кілометрах від Одеси, 6 км. від Чорноморська [12]. Комплекс являє собою зелений екоготель, на території якого росте більше 60 різновидів хвойних і листяних дерев, чагарників, а також ставок з водними рослинами і рибами. У 150 метрах знаходиться мальовничий спуск до моря. Комплекс складається з одного

двоповерхового і семи одноповерхових зрубів, під натуральною черепицею [12].

Туристичний комплекс «Мрія», курорт Катранка відноситься до історичної області Буджак. Для морського узбережжя області Буджак характерна наявність декількох великих солоних і солоно-прісних лиманів: Сасик, Бурнас, Шагани. Катранка знаходиться на узбережжі Чорного моря, між озерами Сасик (Кундук) і Джантшейскім. Місцевість Буджак віддалена від промислових центрів, тут чисте повітря і прозора морська вода.

Курортно-туристичний комплекс «Тополь» (Будакська коса). Курортний комплекс «Тополь» представляє собою три різні бази відпочинку в 10 м від моря з одного боку і лиману з іншого.

Загалом, варто відзначити, що з трьох областей, які складають Причорномор'я, найбільша кількість курортно-туристичних комплексів розташована саме в Одеській області.

2.3. Проблеми та перспективи розвитку молодіжного туризму в Причорноморському регіоні

Основними проблемами, котрі сповільнювали і сповільнюють розвиток молодіжного туризму в Причорноморському регіоні є:

- складна політична ситуація, постійні обстріли територій регіону, наразі лише починають відновлювати певні пляжі Одеської області з заборонаю відпливати далеко від берега через загрозу мін; певна частина Херсонської області до цього часу перебуває в окупації;

- триваючі кризові явища в економіці країни, які супроводжуються зниженням доходів як молоді, так і всього населення країни;

- доволі значний знос існуючої матеріально-технічної бази підприємств сфери гостинності; невелика кількість засобів розміщення (хостелів, молодіжних туристичних баз, дитячих таборів) із сучасним рівнем комфорту;

- невисокий рівень розвитку інфраструктури і індустрії гостинності Причорноморського регіону, що можна охарактеризувати невідповідністю туристичної інфраструктури і послуг, які надаються молодим туристам, їх сучасним вимогам до якості; неналежною поінформованістю потенційних туристів про можливості так чи інакше використати наявні туристичні ресурси; недостатнім рівнем розвитку туристичної діяльності на об'єктах природно-заповідного фонду, а також історичної та культурної спадщини та територіях, які вміщують цінні лікувальні ресурси, інших привабливих для молодіжного туризму об'єктах);

– гостинність та кваліфікація персоналу, який належить до сфери туризму, ще не відповідає тим стандартам, коли їх можливо було б порівняти з міжнародними; рівень додаткових послуг також є слабо розвиненим;

- маркетингове просування туристичних продуктів для молодих туристів є недостатнім;

- нерозвинене управління на туристичних підприємствах; рівень підготовки фахівців індустрії гостинності та туристичного супроводу не відповідає міжнародним стандартам;

- відсутня просвітницька діяльність і науково-освітнє забезпечення сталого розвитку туристичної галузі в регіоні і функціонування курортів (не застосовується сучасна методологія моніторингу в сфері туризму і готельного бізнесу); не аналізуються зовнішнє та внутрішнє середовище, ресурси, сегменти ринку і не проводяться соціологічні дослідження ринку туристичних послуг для молоді Причорномор'я тощо;

- відсутній сталий розвиток внутрішнього і міжнародного туризму (рівень підтримки проектів та стартапів організацій та інших туристичних об'єднань є недостатнім задля ефективного розвитку сфери молодіжного туризму та курортів; недостатнім також є рівень фінансування заходів, що спрямовані на розвиток сфери молодіжного туризму та курортів, з місцевих бюджетів та низький рівень інвестицій у туризм).

Але головною проблемою розвитку молодіжного туризму, яка перекреслює всі названі вище, є війна та постійна ракетна загроза. Відповідно до проекту Плану відновлення України, який було розроблено Національною радою з відновлення України від наслідків війни, передбачено поступове відновлення і модернізація туризму та курортів до 2032 року, основними заходами якого є пошук зацікавлених осіб у відбудові; розробка архіву пам'яті і проектів маршрутів, які можна буде представити туристам; залучення інвесторів до процесу відновлення туристичної інфраструктури; створення «Маршрутів пам'яті війни»; формування концепції розвитку міст-курортів на півдні України; впровадження системи туристичної навігаційної системи; реставрація історичних пам'яток тощо. Отже, одним з завдань даного Плану відновлення є розробка концепції розвитку міст-курортів на півдні України. Крім того, до важливих завдань, які підкреслені у даному Плані є розвиток внутрішнього та в'їзного туризму та інституційна підтримка суб'єктів туристичної діяльності та подальший розвиток туристичного бізнесу.

Загалом, як було встановлено в попередньому підрозділі даної випускної роботи, Причорноморський регіон є цікавим для розвитку молодіжного туризму, він володіє цікавою історичною та культурною спадщиною, доволі розвиненою мережею транспортного сполучення, рекреаційно-бальнеологічними ресурсами, номерним фондом готелів тощо.

Отже, вирішення зазначених вище проблем дозволить молодіжному туризму даного регіону розвиватися більш активно.

До основних перспективних напрямків розвитку молодіжного туризму в Причорноморському регіоні ми можемо віднести:

- підтримку (створення), оновлення туристичних маршрутів регіону;
- розвиток туристичної навігації;
- інфраструктурне облаштування рекреаційних територій, об'єктів природної та культурної спадщини;
- розвиток мережі та сприяння роботі туристично-інформаційних центрів;

- сприяння реалізації проектів міжнародної технічної допомоги та програм із залучення коштів іноземних донорських організацій;
- розробку та сприяння виконанню Стратегії розвитку Причорноморського регіону у післявоєнному відновленні;
  - розробку цільової програми розвитку молодіжного туризму;
  - організацію та проведення в регіоні майстер-класів та семінарів, маючи за мету підвищити кваліфікацію туристичних кадрів;
  - проведення конкурсів студентських туристичних стартапів;
  - розробку, наповнення та просування мобільного додатку для туристів по Причорноморському регіону;
- створення інформативних відео про можливості молодіжного відпочинку в Причорноморському регіоні; представлення регіону на туристичних виставках;
- підтримку проведення масштабних фестивалів в регіоні після закінчення війни;
- підтримку розвитку сільського та зеленого туризму регіону; розвиток велотуризму, прокладення спеціальних велотрас; збільшення кількості атракціонів, розваг для молоді;
- розробку дорожньої карти розвитку інвестиційного потенціалу рекреаційних зон регіону.

Таким чином, за підтримки органів влади, залученні спонсорів та меценатів, наявності цільової програми розвитку молодіжного туризму, активних засобів просування, представляється можливим значно збільшити туристичний потік молоді в Причорноморський регіон, однак після завершення військових дій.

Висновки до розділу 2

Дослідивши сучасний стан молодіжного туризму в Україні, нами були зроблені наступні висновки.

Наразі відбувається значне падіння показників діяльності підприємств туристичної сфери у зв'язку з початком війни, скорочується загальна кількість платників податків туристичної сфери та, відповідно, скорочуються податкові надходження. Молодіжний туризм в умовах військових дій наразі перебуває в стані фактично припинення.

Опитування, яке було проведено ДАРТ, дозволило встановити, що молодь переважно планує подорожі самостійно, любить прокладати маршрути невідомими місцями; найбільш часто відвідували Одеську, Львівську області, Київ; обирають пляжний та екскурсійний туризм; частіше здійснюють подорожі молоді люди, які проживають в містах.

Причорноморський регіон України є важливою складовою вітчизняної індустрії туризму, тут зосереджена значна кількість готелів та інших аналогічних засобів розміщення, пам'яток, цікавих місць. Найбільш відвідуваною та інфраструктурно забезпеченою областю регіону є Одеська область.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ В ПРИЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ

3.1. Напрямки активізації молодіжного туризму в Причорноморському регіоні

Як було з'ясовано в попередніх розділах даної випускної роботи, у Причорноморському регіоні нашої країни сконцентровано значну частку морського туристично-рекреаційного потенціалу, що включає значну кількість оздоровчо-рекреаційних та лікувально-профілактичних закладів; розвинену мережу культурних закладів (музеїв, театрів тощо), пам'яток історії та архітектури, морські та лиманні пляжі, унікальні поклади лікувальних грязей, мінеральних вод, заповідні ландшафти. Це створює нові можливості для розвитку туристичного сектора у післявоєнній відбудові й вимагає реалізації заходів, які будуть спрямовані на підвищення його привабливості для українських та іноземних молодих туристів, оновлення та розширення туристичної та соціальної та культурної інфраструктури.

Для забезпечення ефективності функціонування туристичної галузі Причорноморського регіону у післявоєнній відбудові необхідно здійснити низку загальних заходів, таких як:

- розвиток та впровадження фінансово-економічних механізмів для стимулювання туристичної діяльності;
- залучення інвестицій;
- підготовка кваліфікованих спеціалістів;
- розвиток інфраструктури, в тому числі транспортного забезпечення;
- створення та реалізація програм із захисту довкілля та культурної спадщини;
- рекламно-інформаційна підтримка.

Середньостроковими завданнями у сфері туризму Причорноморського регіону є:

- розвиток інфраструктури на території кожної окремої громади;
- благоустрій та облаштування місць масового відпочинку;
- маркування маршрутів та ознакування туристичних об'єктів;
- встановлення картосхем найпривабливіших туристичних об'єктів;
- облаштування відпочинкових та сервісних зон для туристів (створення арт-майданчиків, парків реконструкції, музеїв живої історії, туристично-інформаційних центрів (ТІЦ), облаштування під'їздами, зупинками, туалетами тощо);
- проведення навчальних тренінгів для ефективної організації туристичної діяльності та розширення асортименту туристичних послуг, розвитку сільського зеленого, пізнавального, історико-культурного, подієвого, водного, спортивного, екологічного туризму;
- інші заходи з розвитку внутрішнього та міжнародного туризму, які достатньою мірою фінансуватимуться з обласного та місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством.

Важливою умовою подальшого розвитку туристично-рекреаційної діяльності Причорномор'я є збереження та раціональне використання природних рекреаційних ресурсів, ефективне використання та оновлення наявної матеріально-технічної бази, розширення ринку рекреаційних послуг з метою більш повного задоволення потреб населення у відпочинку й оздоровленні, зростання потужностей туристично-рекреаційної інфраструктури та створення додаткової платформи для розміщення, відпочинку, оздоровлення, супутніх туристичних послуг за рахунок залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій.

На рис.3.1 наведені заходи активізації молодіжного туризму Причорноморського регіону в післявоєнній відбудові країни.

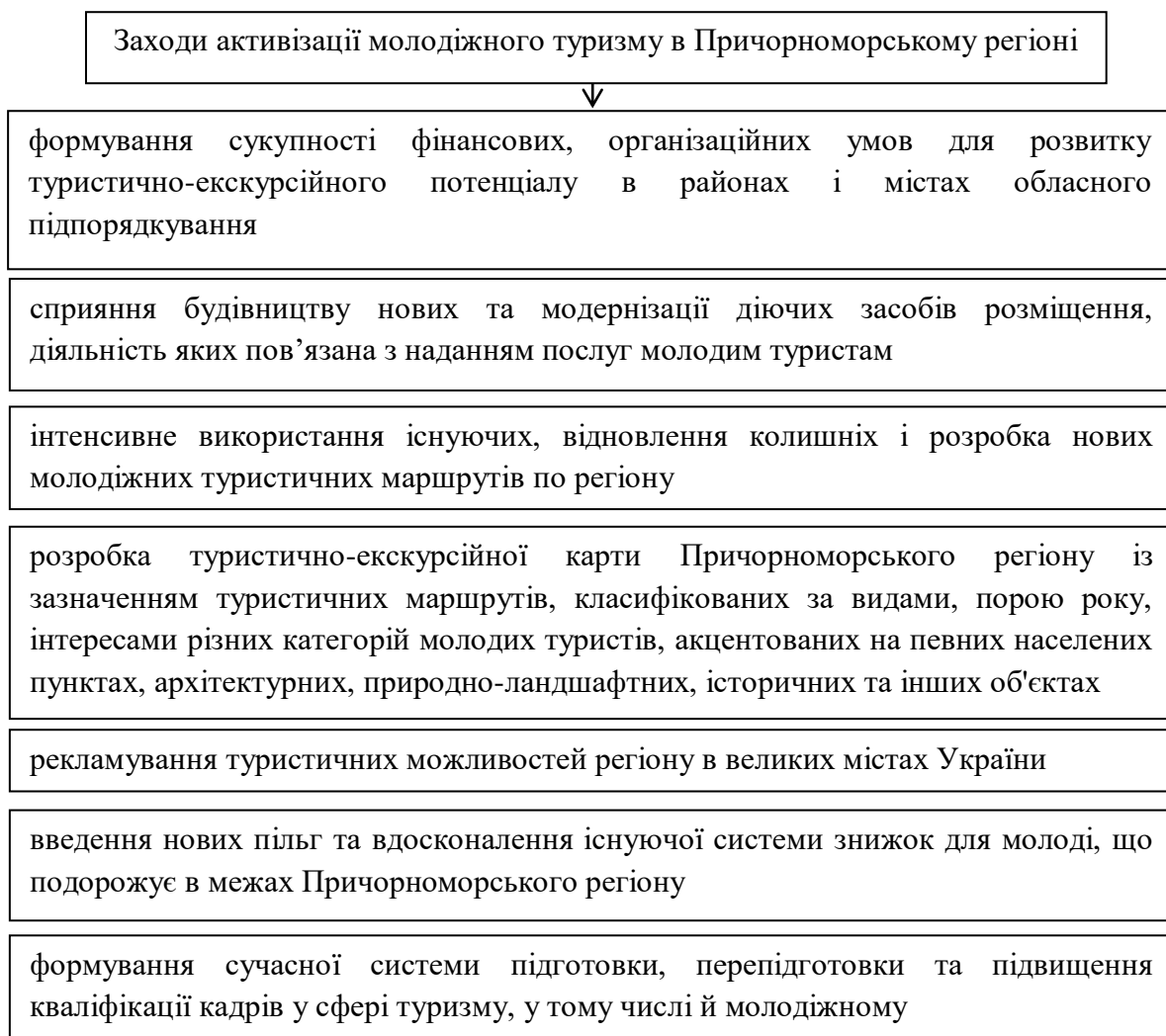

Рис.3.1. Заходи активізації молодіжного туризму в Причорноморському регіоні

Джерело: побудовано автором на основі[39]

Збільшення числа туристів повинно стати ефективним фактором економічного зростання Причорноморського регіону. Кошти, які залишає кожен турист у межах Причорноморського регіону, є прямою інвестицією в туристично-рекреаційний комплекс.

3.2. Розробка авторського туру для молоді «Одеса за 3 дні»

В попередніх розділах даної кваліфікаційної роботи нами було визначено, що наразі найкращий та найбільш безпечний варіант з трьох областей, які складають Причорноморський регіон, є Одеса, відповідно пропонуємо

розробити молодіжний екскурсійний тур до Одеси. Екскурсію організовує туристичне агентство «Екскурсійний дім Одеси».

Маршрут розроблений на три дні для студентської молоді в якості екскурсійної програми. Маршрут розрахований на групи до 20 студентів.

Представимо технологічну карту туру “Екскурсійна програма по Одесі – Одеса за три дні” – вона наведена в табл.3.1.

Таблиця 3.1

**Технологічна карта туру “Екскурсійна програма по Одесі –
«Одеса за три дні”**

1	Тема туру	Екскурсійна програма по Одесі
2	Маршрут	м. Київ – м. Одеса
3	Тривалість	3 доби
4	Відстань	474 км
5	Тип маршруту	Кільцевий
6	Сезонність	Літо
7	Кількість чоловік	20

Джерело: власна розробка автора

Автомобільна схема маршруту м. Київ – м. Одеса наведена на рис.3.2. (тривалість 6 год. 16 хв).

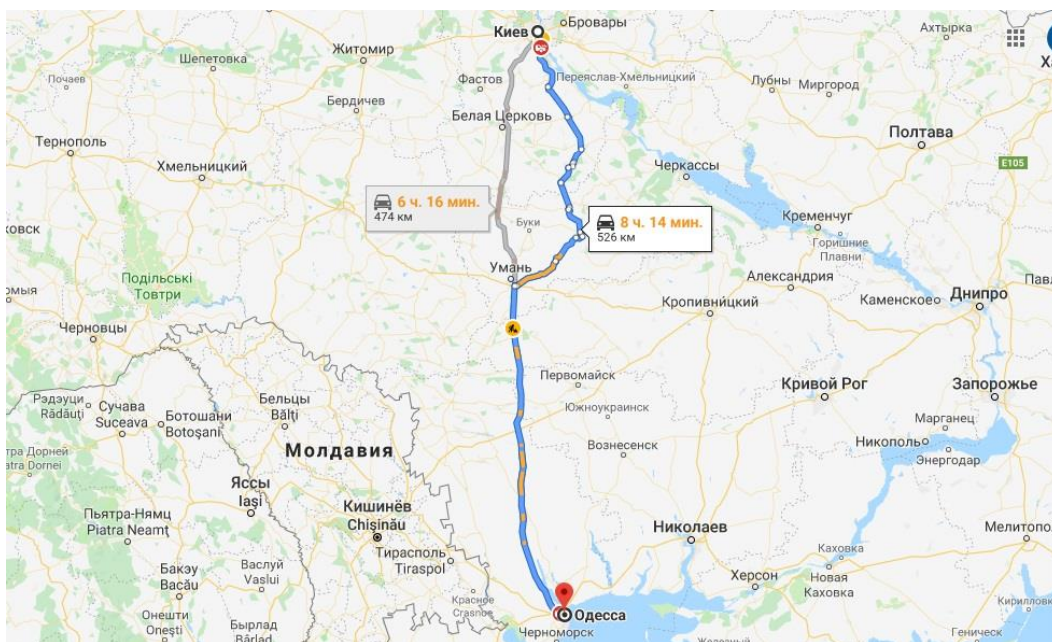

Рис.3.2. Автомобільна схема маршруту м. Київ – м. Одеса

Програма туру зображена в табл.3.2.

Таблиця 3.2

Програма туру «Одеса за три дні»

Дні	Характеристика програми
1 день	Ранок, зустріч туристів на вокзалі. Сніданок у затишному кафе. Оглядова екскурсія по Одесі – 3 год. Заселення в готель. Комплексний обід із 3-х страв. Автомобільно-пішохідна екскурсія до Одеських катакомбів
2 день	Сніданок Екскурсія та дегустація в Шабо. Автомобільно-пішохідна. Обід Екскурсія по Білгород-Дністровській фортеці. Автомобільно-пішохідна.
3 день	Сніданок. Екскурсія "Кримінальна Одеса". Автомобільно-пішохідна. Обід. Екскурсія "Одеса - місто різних релігій". Автомобільно-пішохідна. Трансфер на автовокзал

Джерело: власна розробка автора

На комфортабельному мікроавтобусі з кондиціонером разом з енергійним та всезнаючим гідом молоді туристи вирушають на оглядову екскурсію Одесою, тривалістю 3 год.

Автомобільна частина екскурсії: парк імені Шевченка – найбільший парк міста, де власноручно посадив дуб імператор Олександр II; торгова частина Морського порту; Французький бульвар; Канатна дорога, з якої відкривається мальовничий краєвид на морське узбережжя та яхт-клуб.

Визначні пам'ятки: Одеська кіностудія; Національний університет; ботанічний сад; театр музичної комедії; старовинні винні заводи; площа 10-го Квітня та величні стели; Дендропарк з єдиним штучним озером у місті; Аркадія з її нічними клубами, пальмовими алеями, нескінченними розважальними заходами та затишними пляжами.

Пішохідна частина екскурсії: Дерибасівський і Приморський бульвар, Оперний театр, будівля Одеської національної філармонії, Міська Дума, пам'ятник Дюку, Потьомкінські сходи, Пасаж, Палац графа М.С. Воронцова; Одеський Спасо-Преображенський кафедральний собор, «Тешин міст», «Будинок з однією стіною»; музей просто неба «Куток старої Одеси» та «Міст

наречених»; Соборна, Катерининська та Думська площі, «Площа ім. Остапа Бендера»; готель «Новий Московський».

Після обіду. «Експерсія до одеських катакомбів»; автомобільно-пішохідна. Тривалість - 2,5 години. Катакомби – це унікальна пам'ятка Одеси: Потьомкінські сходи, Оперний театр, палац Воронцових, палац Нарішкіних, «велика й жахлива» Молдаванка - все це збудовано з каменю-черепашника. Катакомби в Одесі - це найзаплутаніші та найзагадковіші підземні лабіринти у світі. Це справжнє підземне місто зі своїми вулицями, провулками та проспектами, розташованими на кілька підземних поверхів. У різні часи та епохи катакомбами користувалися контрабандисти та революціонери, партизани та послідовники окультних течій.

Під час експерсії катакомбами Одеси туристи відвідають унікальний музей-меморіал Партизанської Слави - партизанська стоянка часів Великої Вітчизняної війни, умови життя людей під землею: їдальня, спальня, навіть школа; підземний колодязь, експозиція зброї ВВВ.

2 день. Експерсія та дегустація в Шабо та експерсія по Білгород-Дністровській фортеці. Автомобільно-пішохідна.

Експерсія в Шабо - це чудово проведений час в екологічно чистому місці з унікальним мікрокліматом. Виноробний комплекс, як і виноградники, розташований у курортній зоні між Чорним морем та Дністровським лиманом. Відвідування винного заводу, винного сховища, технологія виготовлення вина; старовинний винний льох, де у дубових бочках якого з XII століття зберігається вино і коньячний спирт.

Історію краю в найдрібніших подробицях можна буде побачити у незвичайному музеї, де зібрані предмети побуту, одяг перших переселенців цього краю, а також мініатюрні копії старовинних обозів та багато іншого. У кінозалі є можливість подивитися фільм про життя вина від першої лози до першого келиха. І, звичайно ж, дегустація ексклюзивних видів вин, шампанського, коньяку та горілки під традиційну для такого заходу закуску (близько 10 видів).

Білгород-Дністровська фортеця – найдавніша з усіх фортець, що збереглися на території сучасної Одеської області. Історія Акермана (колишня назва міста Білгород-Дністровський) налічує майже 25 століть. Вирушивши на екскурсію, Ви відвідаєте одне з найдавніших міст світу. Тривалість 8,5-9 годин.

3 день. Сніданок. Екскурсія "Кримінальна Одеса". Автомобільно-пішохідна. Тривалість – 2,5 години. Відвідини знаменитих двориків Молдаванки, будинку, де народився і виріс король одеського злочинного світу Мишко Япончик (Михайло Вольфович Вінницький). Знайомство з історією життя Соньки Золотої Ручки, Григорія Котовського, Остапа Бендера, Джеймса Бонда та інших відомих «гастролерів». Двори та вулиці, де проходили зйомки серіалів «Ліквідація» та «Ведмедик Япончик», пам'ятник «хабару» та ще багато інтригуючих місць Одеси.

Обід. Екскурсія "Одеса - місто різних релігій". Автомобільно-пішохідна. Тривалість – 3 години. Кафедральний Спасо-Преображенський собор, Свято-Троїцький собор (грецька церква), Арабський культурний центр та мечеть, Головна синагогу Одеси, Римсько-католицький костел Успіння Пресвятої Богородиці Діви Марії, лютеранська кирха. Гід туристичного агентства розповість про ритуали та культуру католиків, православних, іудеїв, мусульман, лютеран.

Свято-Архангело-Михайлівський жіночий монастир, Свято-Пантелеймонівський чоловічий монастир, Свято-Іллінський чоловічий монастир, Свято-Успенський Одеський патріарший чоловічий монастир. Екскурсовод обов'язково розкаже про спосіб життя ченців, розповість про їхні обітниці. Трансфер на автовокзал після екскурсії.

3.3. Оцінка ефективності авторського туру «Одеса за 3 дні»

При обґрунтуванні ефективності туристичних послуг необхідно оцінювати кінцевий результат діяльності туристичного агентства: дохід і прибуток, які

одержує компанія. При цьому прибуток повинен забезпечити рівень рентабельності туристичного продукту, що покриває ріст інфляції.

Туристичні підприємства, як такі, не можна віднести до фондоемких і матеріалоемких видів діяльності, але й для їхнього нормального функціонування все-таки потрібен досить високий рівень рентабельності, щоб підприємство могло вижити в існуючих на цей час умовах конкуренції на ринку туристичних продуктів.

У цей час в Україні більшість туристичних фірм виступає й у якості туроператора, і в якості турагента. При цьому фірма-туроператор, розробивши конкретний тур, або самостійно реалізує його, або надає можливість своїм партнерам продавати ці тури з урахуванням знижки турагента (від 5 % і вище від вартості тура). У ряді випадків турагенти, що бажають одержувати додаткові прибутки із продажу турів інших турфірм, завищують ціни на них, але в цілому вважається, що тури пропонуються за ціною фірми-туроператора.

Розрахуємо вартість туру. У вартість туру включено транспорт, вартість путівки на 3 дні із трьохразовим харчуванням і проживанням.

Усього відстань маршруту становить 150 км. Час перебування у дорозі у автобусі Mercedes - комфортабельний оснащений технікою (монітори, навушники з перекладачем) на 30 пасажирських місць: 90 хв.

В пакет послуг входить:

- проїзд в автобусі по маршруту;
- екскурсії на українській мові;
- медична страховка;
- обід в ресторані української кухні;
- послуги гіда.

Розрахунок вартості туру «Одеса за три дні»:

Оренда автобуса: вартість 1 години автобусу Mercedes на 30 пасажирських місць складає 800 грн.

Загальний час оренди автобусу складає 11 годин.

$11 * 800 = 8800$ грн.

Послуги гiда:6000 грн.

Страхові послуги: 20 грн. на особу

$20*100=2000$ грн.

Обiд в ресторані української кухні «Куманець»: 300 грн. на особу

$300*20=6000$ грн.

Загальна вартість туру складає: $8800+6000+2000+6000=22800$ грн.

До вартості туру додаються витрати на:

- витрати на оплату праці працівників адміністративного апарату туристичного агентства - 2% від вартості туру;
- витрати на рекламу та стимулювання збуту -1,5%;
- усі інші витрати, в т. ч. оренда офісу, комунальні послуги, опалення, банківські послуги, амортизаційні відрахування та ін. 0,8% від вартості туру.

Отже: Витрати на оплату праці працівників адміністративного апарату тур-фірми: $22800*2%=456$ грн.

Відрахування на соціальні заходи:

З нарахованої заробітної плати найманого працівника до бюджету утримуються наступні податки:

- податок на доходи фізичних осіб (прибутковий податок) в розмірі 18% (базою для оподаткування є фонд оплати праці за вирахуванням суми ЄСВ і податкових пільг) (ст.164.6 Податкового Кодексу України);

- військовий збір – 1,5%.

Ставка ПДФО на 2023 рік встановлена в розмірі 18%:

$456*18%=82,08$ грн.

$456*1,5%=6,84$ грн.

Всього заробітна плата: $456+82,08+6,84=544,92$ грн.

Витрати на рекламу: $22800*1,5%=342$ грн.

Інші витрати: $22800*0,8%=182,4$ грн.

Додаткові витрати:

$544,92+342+182,4=1069,32$ грн.

До вартості туру також включають комісійні посередникам: 10%

$$22800 * 10\% = 2280 \text{ грн.}$$

Отже загальна вартість туру складає:

$$22800 + 1069,32 + 2280 = 26149,32 \text{ грн.}$$

Рентабельність туру складає 60%

$$26149,32 * 60\% = 15689,59 \text{ грн.}$$

Вартість туру складає: $26149,32 + 15689,59 = 41838,91$ грн.

$$41838,91 * 5\% = 2091,95$$

Ціна туру: $41838,91 + 2091,95 = 43930,86$ грн.

Вартість туру на 1 особу складає: $43930,86 / 20 = 2196,54$ грн.

Згідно графіка завантаження тур буде реалізовуватись два рази в місяць через кожну суботу протягом року, тобто планується реалізувати 23 тури за рік

Обслуговано туристів за даним туром буде: $23 * 20 = 460$ осіб за рік.

Дохід від реалізації туристичного агентства «Екскурсійний дім Одеси» складе: $460 * 2196,54 = 1010409,68$ тис.грн.

Таким чином, розроблений нами тур «Одеса за три дні» є цікавим для студентів та забезпечить туристичному агентству «Екскурсійний дім Одеси» дохід в розмірі 1010409,68 тис.грн. за рік.

Висновки до розділу 3

Дослідження розвитку молодіжного туризму в Причорноморському регіоні дозволило зробити наступні висновки.

До основних проблем, які сповільнюють його розвиток належать: складна політична ситуація, кризові явища в економіці країни; знос матеріально-технічної бази підприємств сфери гостинності; невелика кількість засобів розміщення із сучасним рівнем комфорту; невисокий рівень розвитку інфраструктури і індустрії гостинності та багато інших.

З метою забезпечення ефективності функціонування туристичної галузі Причорноморського регіону у післявоєнній відбудові буде доцільним здійснити

низку загальних заходів, таких як: розвиток та впровадження фінансово-економічних механізмів для стимулювання туристичної діяльності; залучення інвестицій; підготовка кваліфікованих спеціалістів; розвиток інфраструктури, в тому числі транспортного забезпечення; створення та реалізація програм із захисту довкілля та культурної спадщини; рекламно-інформаційна підтримка.

В роботі було розроблено молодіжний екскурсійний тур до Одеси на три дні для студентської молоді, розрахований на групи до 20 студентів. Розрахунки довели, що розроблений тур «Одеса за три дні» є цікавим для студентів та забезпечить туристичному агентству «Екскурсійний дім Одеси» дохід в розмірі 1010409,68 тис.грн. за рік.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження розвитку молодіжного туризму в Причорноморському регіоні надало змогу зробити наступні висновки.

1. Молодіжний туризм - туризм для молоді у віці до 35 років, який пов'язаний з пізнавальною, спортивною, оздоровчою і культурно-розважальною діяльністю, відбувається поза межами постійного місця проживання і навчання. Основними мотивами молодіжного туризму є різноманітні інтереси, які пов'язані з освітніми, оздоровчими, пізнавальними, культурними, спортивними цілями тощо.

2. Аналіз наукової літератури дозволив встановити, що молодіжний туризм класифікується за формою здійснення, типами, складом учасників, за організаційними основами тощо. За складом учасників він поділяється на груповий та індивідуальний. За організаційною основою: організований та неорганізований. За типами: спортивний, рекреаційний, освітній, культурно-розважальний, екологічний, екстремальний.

3. Встановлено, що при проектуванні турів для молоді необхідно враховувати особливості проведення дозвілля, потреби у розміщенні, перевезенні, насиченій та цікавій екскурсійній програмі. Також цей сегмент мандрівників має свої мотиви подорожей, які мають враховуватись при формуванні програми туру.

4. Дослідження сучасного стану молодіжного туризму в Україні показало значні падіння показників діяльності підприємств туристичної сфери у зв'язку з початком війни. На 28% скоротилася загальна кількість платників податків туристичної сфери: найбільшу частку податків до бюджету було сплачено готелями, проте даний показник скоротився до 65% показника попереднього року, відбулося скорочення податкових надходжень і від діяльності туристичних агентств та туроператорів.

5. Проведений аналіз дозволив встановити, що молодіжний туризм в умовах військових дій наразі перебуває в стані фактично припинення. Проте за допомогою опитування було визначено, що молодь переважно планує подорожі самостійно, молоді туристи люблять прокладати маршрути невідомими місцями, в яких вони раніше не бували; найбільш часто відвідували Одеську, Львівську області, Київ; обирають пляжний та екскурсійний туризм; частіше здійснюють подорожі молоді люди, які проживають в містах. З метою пошуку інформації про туристичні об'єкти України молодь використовує переважно соціальні мережі, поріди родичів, друзів, інформацію з мережі Інтернет.

6. З'ясовано, що Причорноморський регіон України є важливою складовою вітчизняної індустрії туризму, тут в 2020 році було зосереджено 300 готелів та інших аналогічних засобів розміщування, що становить 22,4% від всього обсягу по Україні; наявно 45616 місць розміщення, зокрема найбільше в Одеській області; в готелях та аналогічних засобах розміщування Причорномор'я перебувало за 2020 рік 267,022 тис. осіб.

Визначено, що найбільш відвідуваною, прибутковою та інфраструктурно забезпеченою є Одеська область, найменш – Херсонська. Крім того, наразі у зв'язку з військовими діями переважна частина Херсонської області перебуває під окупацією, а нині затопленою у зв'язку з підливом ГЕС, а Миколаївська – під більшими обстрілами, ніж Одеська, тому розробляючи молодіжний тур до Причорномор'я було запропоновано звернути увагу саме на Одеську область, як наразі найбільш безпечну.

7. Окреслено основні проблеми, котрі сповільнювали і сповільнюють розвиток молодіжного туризму в Причорноморському регіоні: складна політична ситуація, постійні обстріли територій регіону, триваючі кризові явища в економіці країни; значний знос існуючої матеріально-технічної бази підприємств сфери гостинності; невелика кількість засобів розміщення із сучасним рівнем комфорту; невисокий рівень розвитку інфраструктури і індустрії гостинності Причорноморського регіону, маркетингове просування туристичних продуктів для молодих туристів є недостатнім; нерозвинене

управління на туристичних підприємствах; рівень підготовки фахівців індустрії гостинності та туристичного супроводу не відповідає міжнародним стандартам; відсутня просвітницька діяльність і науково-освітнє забезпечення сталого розвитку туристичної галузі в регіоні і функціонування курортів (не застосовується сучасна методологія моніторингу в сфері туризму.

Доведено, що після закінчення військових дій, за підтримки органів влади, залученні спонсорів та меценатів, наявності цільової програми розвитку молодіжного туризму, активних засобів просування, представляється можливим значно збільшити туристичний потік молоді в Причорноморський регіон. Для забезпечення ефективності функціонування туристичної галузі Причорноморського регіону у післявоєнній відбудові необхідно здійснити низку загальних заходів, таких як: розвиток та впровадження фінансово-економічних механізмів для стимулювання туристичної діяльності; залучення інвестицій; підготовка кваліфікованих спеціалістів; розвиток інфраструктури, в тому числі транспортного забезпечення; створення та реалізація програм із захисту довкілля та культурної спадщини; рекламно-інформаційна підтримка.

8. На підставі проведеного дослідження було розроблено молодіжний екскурсійний тур до Одеси. За організацію екскурсії відповідальним є туристичне агентство «Екскурсійний дім Одеси». Маршрут розроблений на три дні для студентської молоді в якості екскурсійної програми. Маршрут розрахований на групи до 20 студентів.

9. Розрахунки довели, що розроблений нами тур «Одеса за три дні» є цікавим для студентів та забезпечить туристичному агентству «Екскурсійний дім Одеси» дохід в розмірі 1010409,68 тис.грн. за рік.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова О.М. Молодіжний сегмент туристичного ринку. Молодий учений. 2017. № 3. С. 37-49
2. Андрущенко О.С. Організація туристичної діяльності: конспект лекцій. Одеса, Одеський державний екологічний університет, 2022, 144 с.
3. Безгінова Л.І. Види і специфіка студентського туризму. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/1986/1/6_conference_URSE_S_DBTU_22-449-451.pdf (дата звернення 26.05.2023).
4. Божидарник Т. Міжнародний туризм: Підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 312 с.
5. Гаагська декларація Міжпарламентської конференції по туризму .URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_904#Text (дата звернення 26.05.2023).
6. Галасюк С.С. Напрями активізації молодіжного туризму в Одеському регіоні. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки. 2015. № 2. С. 36-41.
7. Галасюк С. С., Нездоймінов С. Г. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності : навчальний посібник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС., 2021. 248 с.
8. Грановська В.Г. Індустрія туризму як вектор конкурентоспроможного регіонального розвитку : монографія. Херсон : Олді-плюс, 2020. 154 с.
9. Графська О. І. Факти, спостереження та пропозиції розвитку туристичної галузі в Україні у післякризовий період. Наукові перспективи. 2023. С. 242-257
10. Герашенко Я.М. До проблеми організації молодіжного туризму в Україні. Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки. 2017. Вип. 75(2). С. 27-30.

11. Головне управління статистики в Миколаївській області. URL: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 26.05.2023).
12. Головне управління статистики в Одеській області. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 26.05.2023).
13. Головне управління статистики в Херсонській області. URL: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 26.05.2023).
14. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 26.05.2023).
15. Державне агентство розвитку туризму (ДАРТ). URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення 26.05.2023).
16. Джинджоян В.В., Горожанкіна Н.А., Бойко З.В. Основи туризмознавства : навчальний посібник. Київ: Видавець ФО-П Піча Ю.В., 2022. 246 с.
17. Джерелюк Ю. О. Сучасний стан і тенденції розвитку туристичної галузі в Херсонській області. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 20(1). С. 142-146.
18. Жаліло Я.А., Ковалівська С.В., Филипенко А.О. Щодо розвитку туризму в Україні в умовах підвищених епідемічних ризиків: Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень. Київ, 2019. 29 с.
19. Журба І., Несторишен І. Аналіз показників індустрії туризму в Україні та світі: проблеми та перспективи розвитку. DEVELOPMENT SERVICE INDUSTRY MANAGEMENT. 2023. (1). С. 50-55.
20. Зінчук Т.О. Усюк Т.В. Зелений туризм в умовах сталого розвитку та викликів світової економічної кризи. Проблеми економіки. 2020. №3. С. 11–17.
21. Івченко Л. О. Туристично-рекреаційний потенціал Херсонського регіону з точки зору інвестиційної привабливості. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 2. С. 71-78.
22. Кляп М.П. Сучасні різновиди туризму: навчальний посібник. К. : Вид-во «Знання», 2021. 334 с.

- 23.Каднічанський Д.А. Молодіжний і навчальний туризм. Курс лекцій. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 60 с.
- 24.Любчук О.К. Організація туризму. Основи туризмознавства: навч. посібник. Маріуполь: ГВУЗ «ПДТУ», 2018. 154 с.
- 25.Мальська М.П.Міжнародний туризм і сфера послуг: підручник. К.:Знання, 2017. 661с.
- 26.Мальська М.П., Худо В.В. Туристичний бізнес: теорія та практика: Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2021. 368 с.
- 27.Магдик Н. Туризм під час війни: як відпочивати в Україні цього літа. 2022. URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ua/ukraine/turizm-vo-vremya-voyny-kak-otdyhat-v-ukraine-etim-letom-1629651.html>(дата звернення 26.05.2023).
- 28.Мальська М.П.Активний туризм: теорія та практика : підручник. Київ : Видавець ФОП Піча Ю.В., 2022. 252 с.
- 29.Машіка Г. В. Теоретичні аспекти дослідження молодіжного туризму. Туризм і рекреація: наука, освіта, практика : збірник тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції(м.Мукачево, 24 квітня 2019 року).гол. ред. Т.Д. Щербан. Мукачево : РВВ МДУ, 2019. С. 67-70
- 30.Милашко О. Г. Оцінювання стану та розвитку колективних засобів розміщування Одеської області. 2018. № 21. С. 711-715.
- 31.Мельнійчук М.М.Молодіжний та дитячий туризм: сутність та класифікація за віком. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Геологія. Географія. Екологія. 2016. Вип. 44. С. 118-122.
- 32.Нікітенко С. І. Розвиток молодіжного та дитячого туризму в незалежній Україні: проблеми та перспективи. Наукові праці. 2021. №8 С. 64-68
- 33.Олійник В., Бондар О. Дослідження динаміки туристичних потоків України. ScientificCollection «InterConf». 2023. (140). 467–471.
- 34.Павлиш О. Через війну надходження до держбюджету від туристичної галузі впали до 18%. 2022. URL:

- <https://www.epravda.com.ua/news/2022/06/14/688142>(дата звернення 26.05.2023).
35. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення 26.05.2023).
36. Покоłodна М. М. Організація екскурсійної діяльності : підручник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 180 с.
37. Приседська В. Як переживає війну туристична галузь. 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62004034>(дата звернення 26.05.2023).
38. Писаревський І. М. Організація туризму: підручник. Х.: ХНАМГ, 2021. 541 с.
39. Програма розвитку туризму та курортів в Одеській області на 2021-2023 роки <https://uvr.od.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/Programa.pdf> (дата звернення 26.05.2023).
40. Романова А. Молодіжний туризм як тренд сучасної туристичної індустрії. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2018. № 1. С. 47-54.
41. Романова А. А. Стратегія економічного розвитку туристичної індустрії України в умовах глобалізації : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 А. А. Романова. Чернігів, 2020. 41 с.
42. Романова А. А. Види туризму та їх класифікація у контексті сучасних тенденцій розвитку туріндустрії. Економіка і регіон. 2017. № 4. С. 13-19.
43. Романова А. А. Туристична індустрія: стратегія розвитку та управління: одноосібна монографія. Чернігів: видавець Брагинець О. В., 2018. 400 с.
44. Світлична В. Ю. Економіка туризму: підручник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. 167 с.
45. Сокол Т. Г. Організація туристичної діяльності: Підручник. К.: Фенікс, 2017. 264 с.

46. Сич В.А. Рекреаційні складові у плануванні території регіону Українського Причорномор'я. Вісник Одеського національного університету. Серія : Географічні та геологічні науки. 2017. Т. 20, Вип. 2. С. 121-131.
47. Статистика туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua/statistic> (дата звернення 26.05.2023).
48. Туристична статистика України: динаміка податкових надходжень по регіонах. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/turistichna-statistika-ukrayini-dinamika-podatkovih-nahodzhen-po-regionah> (дата звернення 26.05.2023).
49. Український Південь: сучасні виклики та стратегічні пріоритети розвитку А. Єрмолаєв, В. Лупацій, О. Маркєєва, Л. Поляков, В. Потапенко, І. Клименко, В. Романова, С. Таран, В. Ємець, С. Денисенко. К. : Інститут стратегічних досліджень, 2015. 46 с.
50. Шацька З.Я., Акульшин М.І. Актуальні проблеми та перспективи розвитку сфери туризму в Україні. Економіка і суспільство. 2018. С. 699–705.
51. Шандор Ф.Ф. Сучасні різновиди туризму : підручник. К.: Знання, 2019. 334 с.
52. Ярмоменко С.Г. Туристичні ресурси України : навч. посібник. Херсон : Олді-плюс, 2021. 472 с.
53. Яворська В. В. Особливості формування екомережі регіону Українського Причорномор'я. Вісник Одеського національного університету. Серія: Географічні та геологічні науки. 2015. Т. 20, Вип. 4. С. 129-143.

ДОДАТКИ

Додаток А

Туристичні комплекси Миколаївської області

Туристичний комплекс «Вікторія» Туристичний комплекс "Берег"

Туристичний комплекс "Меліоратор-Південь"

Туристично-рекреаційний потенціал Херсонської області

Туристично-рекреаційні ресурси	Туристична інфраструктура	Соціальне середовище, туристичний
<p>Клімат:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Помірно-континентальний, посушливий. - Понад 250 сонячних днів 	<p>Туристичні підприємства:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 13 туроператорів. - Понад 100 турагентств 	<p>Нормативно-правова підтримка розвитку туризму з боку держави та місцевих органів влади:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стратегія розвитку Херсонської області. - ЗУ «Про співробітництво територіальних громад» «Про добровільне об'єднання громад» . - Морська доктрина України на період до 2035 року
<p>Природні ресурси:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Вихід до двох морів (Чорного та Азовського). - Протікає 19 річок (р. Дніпро). - 200 км морського узбережжя. - 80 територій та об'єктів природно-заповідного фонду (з них 4 національні парки: Асканія-Нова, Чорноморський заповідник - включено до спадщини ЮНЕСКО) 	<p>Транспортне забезпечення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2 державні морські торговельні порти. - 2 річкових порти. - державне підприємство залізничного транспорту. - аеропорт «Херсон» міжнародного значення. - 5002 км - дороги загального користування, (2 міжнародних коридори) 	
<p>Історико-культурні пам'ятки: понад 5 тис. об'єктів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - скіфські кургани. - античні городища. - залишки турецьких укріплень. - козацькі хрести. - багаточисельні храми 	<p>Ресторани та інші заклади ресторанного господарства: Зареєстровано 1271 підприємство</p>	<p>Ставлення місцевої громади, підприємців:</p> <ul style="list-style-type: none"> - проведення міжнародного інвестиційного форуму «Таврійські горизонти». - створення інвестиційного порталу Херсонщини. - залучення міжнародної технічної допомоги (USAID, NEFCO Програма Британської ради в Україні «Активні громадяни» тощо). - проведення туристичного хабу. - партнерство між Херсонською обласною держадміністрацією та Асоціацією «Аеропорти України». - організація екскурсійних програм підприємствами («Нібулон», господарство П.М. Трубецького, будинок «Таврія»). - створення нового фестивалю їжі «Тишо-Тишо»
<p>Біосоціальні ресурси:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Кость Гордієнко (засновник Олешківської Січі). - Олександр Потьомкін (засновник м. Херсон). - Фрідріх Фальц-Фейн (засновник Асканії-Нової). - Остап Вишня (письменник) 	<p>Колективні засоби розміщення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 11 курортних населених пунктів. - близько 1000 пансіонатів та готелів приватного сектору. - 300 закладів відпочинку та оздоровлення державної, комунальної, колективної власності: з них 53 - дитячі спеціалізовані заклади. - 56 садиб зеленого туризму. - 51 готельний комплекс 	
<p>Бальнеологічні ресурси:</p> <p>Понад 70 родовищ (мінеральні та термальні води, лікувальні грязі, соляні озера)</p>		
<p>Подієві ресурси:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Мельпомена Таврії. - Чорноморські ігри. - Чумацький шлях. - Парусна регата. 	<p>Розваги та атракції:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Скадовський дельфінарій. - Виноробне господарство князя П.М. Трубецького. - Дім марочних коньяків 	

Туристичні комплекси Херсонської області

Туристичний комплекс «Лелека»

Туристичний комплекс «Гілея»

Туристичний комплекс «Трійка»

Туристичні комплекси Одеської області

Туристичний комплекс «Кочевник», с.Санжейка

Туристичний комплекс «Мрія»

Курортно-туристичний комплекс «Тополь»

Рис.1.Парк ім.Шевченка

Рис.2.Потьомкінські сходи

Рис.3.Площа Остапа Бендера

Рис.4.Бідгород-Дністровська фортеця

Рис.5.Кафедральний Спасо-Преображенський собор

Рис.6.Свято-Архангело-Михайлівський жіночий монастир